1, 2002

NUMISMATICA BULGARICA I

AGATO Publishers

1, 2002

NUMISMATICA BULGARICA I

Редактор
Атанас Койчев

Редакционен съвет
Васил Мутафов
Игор Лазаренко

Езиков редактор
Даниела Нарижни

Превод и редакция на английския текст
Светла Цанева

Компютърен дизайн
Радослав Донев

На корицата:
Монета на Котис
(57-48 г.пр.Хр.)

СЪДЪРЖАНИЕ

Атанас Койчев, Васил Мутафов 5
Новооткрити тракийски монети на Котис (100-87 г.пр.Хр.), съвременника на Мостис, и Котис (57-48 г.пр.Хр.) от района на Месамбрия

Методи Манов 15
Неизвестен номинал бронзова монета на скитския владетел Тануза

Игор Лазаренко 19
Късноримска мярка за тежест, изготвена от одесоска бронзова монета

Радослав Гущераклиев, Симеон Симеонов 24
Колективна монетна находка от град Севлиево II-III век

Николай Марков 40
Амулет с изображение на лъв от времето на късната античност

Преглед 43
Нумизматичният музей в Атина - традиции и съвременност

© Издателство „**АГАТÓ**“
Печат: **АГАТÓ**

Издание на „**АГАТÓ**“, София 1000, ул. „Алабин“ №38
тел. 980 18 12, e-mail: agato@omega.bg, www.agato.hit.bg

1, 2002

NUMISMATICA BULGARICA I

Editor
Atanas Koychev

Editorial Committee
Vasil Mutafov
Igor Lazarenko

Language editor
Daniela Narijni

Translator and editor of the English text
Svetla Tsaneva

Computer design
Radoslav Donev

On the cover:
Coin of Kotys (57-48 BC)

CONTENTS

Atanas Koychev, Vasil Mutafov 5
Thracian coins of Kotys (100-87 BC), the contemporary of Mostisos, and of Kotys (57-48 BC): recent finds from the region of Mesambria

Metodi Manov 15
Unknown denomination of a bronze coin of the Scythian ruler Tanousas

Igor Lazarenko 19
Late Roman weight measure made of a bronze coin of Odessos

Radoslav Gushterakliev, Simeon Simeonov 24
Hoard of coins from the town of Sevlievo, 2nd-3rd century AD

Nikolai Markov 40
Late Antiquity amulet with a representation of lion

Surveys 43
The Numismatic museum at Athens - traditions and present

© Agato Publishers
Printed in Bulgaria

Agato Publishers, Bulgaria, Sofia 1000, 38 Alabin St,
tel. 980 18 12, e-mail: agato@omega.bg, www.agato.hit.bg

Уважаеми читатели,

*Издателство "**АГАТÓ**" взе решение да започне ново списание - **Numismatica Bulgarica**.*

Списанието ще работи за популяризирането на монетното богатство на България. В него издателството ще предоставя трибуна не само на утвърдени нумизмати, но и на радетели за развитието на този дял от науката.

Основният принцип, който ще спазваме, е предоставянето на максимална свобода на авторите при представяне на техните изследвания. Авторите носят и пълната отговорност за написаното от тях.

***Numismatica Bulgarica** ще отпечатва материали за единични и колективни находки в хронологичен ред, а също така и критика, рецензии, книгопис, библиография, информация за нумизматични прояви в страната и чужбина.*

Материалите трябва да са оригинални авторски, придружени от резюме, а илюстрациите - качествени. Изискванията към авторите са отпечатани в края на броя.

Нека да си пожелаем списанието да изпълни своите задачи, както и на авторите - творческо вдъхновение.

*От редакционно-издателския екип на "**АГАТÓ**"*

НОВООТКРИТИ ТРАКИЙСКИ МОНЕТИ НА КОТИС (100-87 Г.ПР.ХР.), СЪВРЕМЕННИКА НА МОСТИС, И КОТИС (57-48 Г.ПР.ХР.) ОТ РАЙОНА НА МЕСАМБРИЯ

Атанас Койчев, Васил Мутафов

През 1998 г. от частна колекция ни бяха показани, а впоследствие и предоставени за обнародване, коментираните монети. Те са открити през последните няколко години в района на месамбрийската хо̀ра, като точното им местонахождение е неизвестно. Монетите са на Котис, 3 броя, отнасяни в историографията към годините 171-167 г.пр.Хр.[1], а според нас 100-87 г.пр.Хр.[2], както и 2 броя на Котис от 48-42 г.пр.Хр.[3] Ето и тяхното описание:

1. Котис (100-87 г.пр.Хр.).

Л.: Глава на Артемида, надясно. Косата ѝ е прибрана и вдигната над тила в малък кок.

О.: Кон в ход, наляво, с вдигнат десен преден крак. Надпис отгоре ΒΑΣΙΛΕΩΣ, отдолу ΚΟΤΙ[4].

АЕ, диам. - 8/9 мм, тегло - 0,51 г (обр. 1а,б).

а
б
М 1:1
а
б
М 2:1

Обр. 1

2. Котис (100-87 г.пр.Хр.).

Л.: Глава на Артемида, надясно. Косата ѝ е прибрана и вдигната над тила в малък кок.

О.: Кон в ход, наляво, с вдигнат десен преден крак. Надпис отгоре ΒΑΣΙΛΕΩΣ, отдолу [ΚΟΤΙ][5].

АЕ, диам. - 7/9 мм, тегло - 0,52 г (обр. 2а,б).

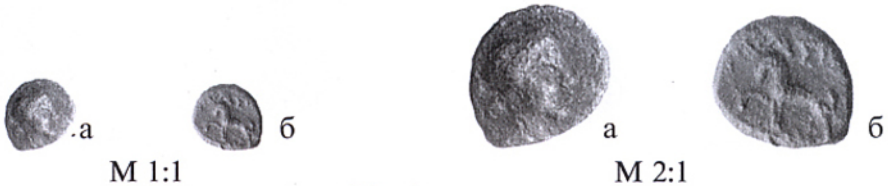

Обр. 2

3. Котис (100-87 г.пр.Хр.).

Л.: Глава на Артемида, надясно. Косата ѝ е прибрана и вдигната над тила в малък кок.

О.: Кон в ход, наляво, с вдигнат десен преден крак. Надпис отгоре [ΒΑΣΙΛΕΩΣ]? отдолу KOTI[6].

AE, диам. - 10/10 мм, тегло - 0,55 г (обр. 3а,б).

а
б
M 1:1
б
б
M 2:1

Обр. 3

4. Котис (57-48 г.пр.Хр.).

Л.: Мъжка глава с диадема и панделки, надясно, вероятно портрет на Котис.

О.: Орел стъпил върху мълния, наляво. Отгоре ΒΑΣΙ[ΛΕΩΣ], отдолу KOTYOC[7].

AE, диам. - 11/12 мм, тегло - 1,54 г (обр. 4а,б).

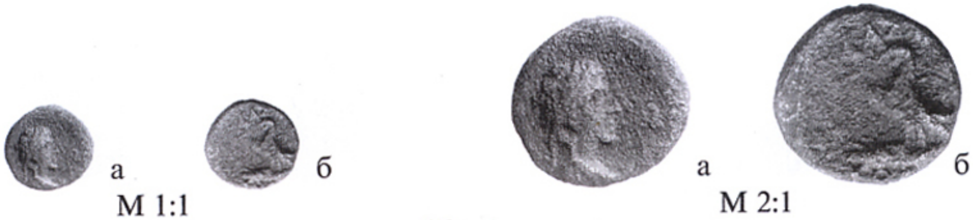

Обр. 4

5. Котис (57-48 г.пр.Хр.).

Л.: Мъжка глава с диадема и панделки, надясно, вероятно портрет на Котис.

О.: Орел стъпил върху мълния, наляво. Отгоре [ΒΑΣΙΛΕΩΣ], отдолу KOTYOC[8].

AE, диам. - 11/12 мм, тегло - 1,28 г (обр. 5а,б).

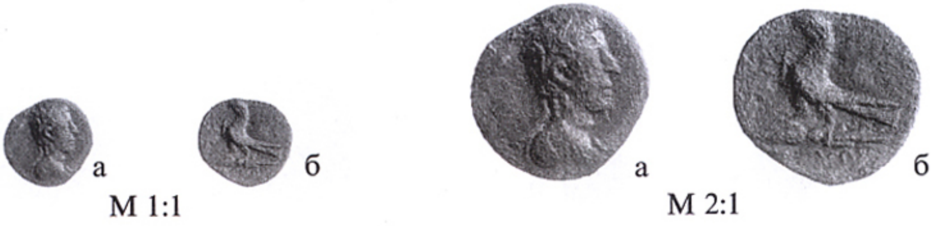

Обр. 5

Не бихме имали основание да коментираме датировката на Котис, отнесена ок. 171-167 г.пр.Хр., ако през последните 15 години не бяхме изследвали монетния фонд на гр. Ахтопол и откритите случайно или в археологическа среда монети. Базирайки се на стратиграфските археологически наблюдения и цялостните резултати от разкопките, вече предложихме отнасянето на този тип монети към Котис от началото на I в.пр.Хр. или по-точно в периода около 100-87 г.пр.Хр.[9]

Пръв Добруски[10] в българската историография възприема от Кари[11] и Хед[12] въпросния тип монети, коментиран и от Мушмов през 1912[13] и 1925 г.[14] Екземпляр от този тип се съхранява в Берлинския музей[15], като вероятно са били известни още един или два броя. След Мушмов типът повече не е обсъждан и преиздаван до 1987 г., когато тогавашният уредник на музея в гр. Ахтопол, Е. Делишменов, съобщи за наличието в колекция "Б. Сергеев" на още три екземпляра от този тип[16], открити в града. По-късно ние публикувахме още няколко екземпляра от Ахтопол, открити случайно или при редовни археологически разкопки[17]. Всички автори отнасят това монетосечене към Котис, съвременника на Персей (179-168 г.пр.Хр.), воювал с него срещу римската инвазия на Балканите - около 171 г.пр.Хр. Само Хед го отнася най-общо в I в.пр.Хр. В историографията са известни още три типа монети, отдавани на този владетел, издадени от Мушмов[18], Юрукова[19] и Топалов[20], но те не са обект на това съобщение и ще бъдат разгледани отделно.

След този кратък обзор да се върнем отново към археологическите наблюдения в Ахтопол. През 1990 г. бе открит участък от крепостна стена, градена от ломен камък с кал, а непосредствено зад нея - запечатано с пясък помещение, съдържащо: амфори тип Dressel-I, датирани в 60-50 г.пр.Хр.; тракийска керамика, изработена на ръка, и два глинени овена около глинени колела[21]. Тези материали ни дадоха основание да предположим, че сме открили античния град Авлеотейхос, за когото е съобщено в географското съчинение на Ариан "Обиколка на Черно море" от около 131 г.[22] В резултат на това откритие създадохме програмата "Приморска Странджа" с ръководител ст.н.с. Д. Гергова от Тракийската секция на АИМ при БАН и през 1999 г.[23] бяха заложени сондажи с цел установяване стратиграфията на града. Най-значими резултати получихме при сондаж I, заложен в най-високата част на Ахтополския полуостров. В неговия източен профил можаха да се проследят пластовете, представящи почти цялата стратиграфия на селището - от античните слоеве, лежащи върху материковата скала, до тези от съвременната епоха. В откритите от нас единайсет пластта най-важни за този тип монети са тези от №7 до №10. В пласт 7 отгоре надолу се откриват деструкции от разрушени постройки, строителна и битова керамика, датирани в периода от I в.пр.Хр. до I в.сл.Хр., както и фрагменти от амфори тип

Dressel-I, но най-значимо се оказа намирането на монета на Реметалк II. Пласт 8 е без характерни материали - едва доловим слой. В пласт 9 засякохме съоръжение от преупотребени обработвани варовикови блокове, фрагменти, битова керамика от късноелинистическата епоха (II-I в.пр.Хр.), както и червенолакова керамика от същия период - вероятно италийски внос. Именно в този пласт бе открита монета на Котис[24] от коментирания тип. В следващия пласт 10 след хиатус материалите вече се датират в периода от края на III до началото на II в.пр.Хр. В него са открити фрагменти от т.нар. мегарски чаши, както и монета на гр. Кабиле, тип А по хронологията на Драганов[25], но силно варваризирана и вероятно сечена в края на кабиленското монетосечене (края на III в.пр.Хр.). През 2000 г. екипът извърши спасителни разкопки на най-големия проучен засега участък от 75 кв. м, намиращ се до централната част на полуострова. Тук имахме щастието да открием пет екземпляра от Котисовия тип монети. Два от тях бяха намерени в запечатан комплекс - подовото ниво на жилищна сграда, която се датира с други материали и монети на Мостис и Месамбрия (тип "Атина / ΜΕΣΑ в пелта") в периода от последната четвърт на II в.пр.Хр. до първата четвърт на I в.пр.Хр. Липсата на материали в следващия пласт от 70-30 г. на II в.пр.Хр. ни позволи да преразгледаме досегашната им датировка.

Политическата обстановка в Тракия от края на II - началото на I в.пр.Хр. има своето логично отражение в монетосеченето. Според нас династията във Виза през този период е поставена в някаква форма на двойна зависимост. Веднъж, от страна на понтийския цар Митридат VI Евпатор (120-63 г.пр.Хр.), втори път, от мощния владетел Мостис. Както отбелязахме погоре Мостисовите монети излизат в един и същи пласт с коментирания тип бронзове. Мостис има същия реверсен тип монети от най-малък номинал с изображение на кон[26] (обр. 6). Ето и неговото описание:

6. Мостис (128-87 г.пр.Хр.).

Л.: Глава на Аполон с лавров венец, надясно.

О.: Кон в ход, наляво, с вдигнат преден десен крак, върху земна линия, над и под него ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΟΣΤΙΔΟΣ[27].

АЕ, диам. - 7/8 мм, тегло - 0,285 г (обр. 6а,б).

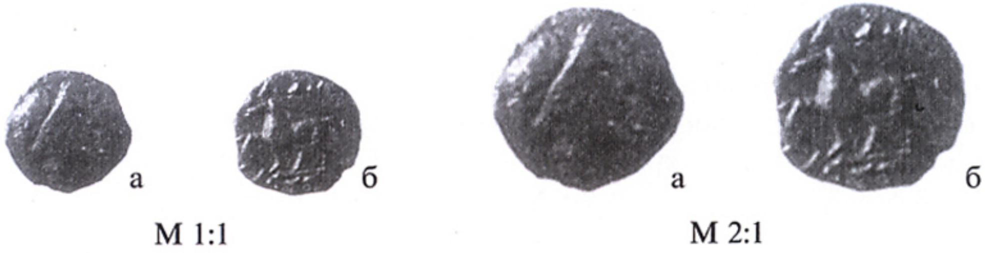

M 1:1 M 2:1

Обр. 6

Смятаме, че този номинал и тип е заимстван от Котис и въведен в обращение заедно с бронзовете на кенийския владетел. Това е най-малкият номинал (условно ще го наречем единица) използван и от двете тракийски династии.

Й. Юрукова[28] обръща внимание на факта, че традицията да се отбелязват годините на царуване върху тетрадрахмите на Мостис не се среща в Тракия. Тя предполага, че отбелязването на собствена ера е заемка от кападокийската династия, владетелите на която повече от два века имат собствена ера[29]. Според авторката краят на царуването на Мостис е около 86 г.пр.Хр., т.е. 13 години преди смъртта на неговия съюзник Митридат VI. Това става по време на похода на Сула, който след като превзема Македония на път за Хелеспонта, преминава през Тракия[30].

Наскоро Кабакчиев[31] изказа предположението, че Мостис може да бъде отнесен към териториите на племето кени и предложи този владетел да бъде считан за кенийски наследник. След смъртта на Диегилис властта е поета от първородния му син Зиселмис, свален чрез преврат. В основата на преврата Кабакчиев вижда Мостис, като предлага началото на неговото монетосечене да бъде датирано след 129 г.пр.Хр. и разпознава владетеля като съюзник на понтийския цар, изхождайки от кападокийското влияние, намерило отражение върху неговите монети. Според така изложените мнения допускаме, че е възможно Мостис да е роден от брака на Прусий II (185-149 г.пр.Хр.) с кенийската принцеса (вероятно дъщерята на Диегилис), брак сключен през 165-160 г.пр.Хр. След преврат той сваля чичо си, сина на Диегилис - Зиселмис. Този извод обяснява мощта на Мостис, отразена в неговото монетосечене, представено от скъпи сребърни тетрадрахми. Тетрадрахмите му са със собствена ера по подобие на монетите на дядо му Прусий и брат му Никомед II Епифан (149-128 г.пр.Хр.). Впечатлява приликата в иконографията и портретните черти между Мостис и Никомед II. Монетите на кенийския владетел са сечени в продължение на 40 години, а бронзовете са в различни варианти и номинали. Забелязва се също, че в териториите на циркулация на Мостисовите бронзове се откриват и тези на Прусий от типа "Глава на Дионис / кентавър" и "Глава на Хермес / кадуцей", но и тази тема не е обект на настоящото съобщение.

Към кой Котис се отнасят монетите от този тип? Според стемата на Десау, възприета в "Реалната енциклопедия" на Паули-Висова, като пръв представител на т.нар. одриско-астейска династия във Виза се счита Котис, посочван с различна номерация, споменат от Диодор (XXXVII, 5а) като съюзник на Рим. За да избегнем споровете в науката относно характера на династията, ще я наричаме бизийска. Достоверността на стемата на Десау в частта си за споменатия Котис е разкритикувана от Ширанки и Тачева[32] и е предложено Диодоровият Котис да се счита за сапеец. Независимо от това дали споменатият от Диодор Котис е сапеец или астеец, ние считаме, че със същото име съществува владетел от визийската династия, представен от настоящия тип монети, който според описаната по-горе стратиграфска ситуация от Авлеотейхос (Ахтопол) се отнася към края на II - началото на I в.пр.Хр. Той е съвременник на Мостис и се намира вероятно в някаква зависимост от него. Не е изключено да е и негов съюзник. Наследен е от Садала I и царица Полемократия, споменати в един посветителен надпис от сина им Котис от Бизия (IGRR, I, 775). Синът на последния Котис, отнесен в годините 57-48 г.пр.Хр., също се нарича Садала II и също е женен за царица с името Полемократия, с която царуват през годините 48-42 г.пр.Хр. по стемата на Маргарита Тачева[33]. Следователно стемата на последните владетели от визийската династия би изглеждала така:

КОТИС. Края на II в.пр.Хр. - 87 г.пр.Хр. Вероятно същият споменат от Диодор (XXXVII, 5a).

САДАЛА. 87 г.пр.Хр. - преди 57 г.пр.Хр. Cic., in Verr., I, 24 [63]; Holleaux M., REG., XXXII, 1919, 320-337; IG, I, №775[34].

КОТИС. 57-48 г.пр.Хр. Cic., in Pis., XXXIV; Caes., Comm. B.C., III, 4[35].

САДАЛА. 48-42 г.пр.Хр. Caes., Comm. B.C., III, 4; Dio Cass., XLVII, 25[1]; IGB, I, №№12, 43[36].

Ако възприемем мнението на Тачева[37], че Котис и Садала от месамбрийския надпис (IGB I, №307) дават началото на "одриско-астейската" династия, то двойките царе от визийската династия ще станат три. И ако предположим, че подобна повтаряемост е изграждала традиция в имената на визийския род, то съмнението относно съществуването на двойката Котис (отпреди 87 г.пр.Хр.) и Садала (87 г.пр.Хр. - 57 г.пр.Хр.) напълно ще изчезне.

За втория владетел Котис (57-48 г.пр.Хр.) знаем от речите на Цицерон срещу Пизон. Последният е бил подкупен от Котис с 300 таланта сребро (около 7 тона) и е убил беса Рабокет[38]. По време на гражданската война между Цезар и Помпей Котис помогнал на Помпей както материално, така и с 500 конници, ръководени от сина му Садала II. След поражението в битката според Й. Юрукова[39] войниците на Котис били не само помилвани, но получили и публично признание заради своята икономическа и политическа сила (Caes bel, Dio. Cassio).

По-горе отбелязахме, че при по-ранния Котис има приемственост в иконографията от Мостис, откривана при символа кон наляво, докато при втория Котис, както и при сина му Садала основен символ върху монетите се явява орел наляво. Тази смяна в символите на династията вероятно е отражение на политическата ориентация след премахването на кенийското влияние, но пък Мостис сече и типа орел наляво в същата иконография и номинал. Вероятно това се дължи на общия пантеон при траките от кенийската и визийската династия. Иконографията с кон наляво присъства и върху една монета, открита в Авлеотейхос, лицевата страна на която е изтрита, а на опакото има кон наляво и под него - МАΔ. Това монетосечене ние отнесохме към Амадок (Мадок), сина на Терес. За този Амадок знаем от декрета от Херонея (REG, 32, 1919, p. 320) и предположихме, че той е управлявал за кратко като наследник на Садала (преди Котис от 57 г.пр.Хр.)[40].

В статията на А. Койчев и Ж. Жекова[41] бяха представени 2 монети на Котис (57-48 г.пр.Хр.), открити в с. Голица. Местонамирането им попада в района на нашите монети, с което монетите от този район стават четири. От краткия преглед в същата статия става ясно, че до момента са били известни само 3 (+2?) броя (виж по-подробно коментара в бел. 7) и с четирите от района стават общо 7 (9?) броя.

Очертаният район на циркулация е обсъждан нееднократно при разглеждането на монетната циркулация на Авлеотейхос (Ахтопол)[42].

Общата статистика показва, че центровете на разпространение на тези монети съвпадат със съобщените в изворите и възприетите в съвременната историография ядра, разположени на територията на Югоизточна Тракия.

По брой монетите, открити в Авлеотейхос и принадлежащи на двамата владетели, доминират над всички известни монети, открити в едно селище. Монетите на Котис от 100-87 г.пр.Хр. са 11, а тези на Котис от 57-48 г.пр.Хр. са над 10. Вече изказахме мнението, че монетите от Авлеотейхос са в естествения си център поради наличието на монети с най-ниско тегло от 0,5 г (условно номинал единица) в сравнение с известните извън селището, които са от 1 до 2 г (условно номинал две).

Присъствието на описаните монети от месамбрийската хòра подсказва добре развити търговски връзки, както и икономическо и политическо влияние на бизийската династия.

БЕЛЕЖКИ

1. ***В. Добруски.*** Исторически преглед върху нумизматиката на тракийските царе. - В: СбНУ, 1897, 555-640, табл. II, №12; ***Н. Мушмов.*** Античните монети на Балканския полуостров. С., 1912, с. 339, №5772, табл. XXXVII, 17; Монетите на тракийските царе. - ГНБП, 1925 [1927], с. 238, табл. VII, №176. В публикациите на Добруски и Мушмов става въпрос за един и същ екземпляр - този от берлинския музей.
2. ***А. Койчев, В. Мутафов.*** Данни за неизвестно тракийско царско монетосечене от II-I в.пр.Хр. (от района на Авлеотейхос-Ахтопол, Югоизточна България). - В: Симпозиум "Севтополис 2", Казанлък, 1999 г. (под печат).
3. ***Й. Юрукова.*** Монетите на тракийските племена и владетели. С., 1992, №142, 143.
4. ***В. Добруски.*** Цит. съч., табл. II, №12; ***Н. Мушмов.*** Античните..., табл. XXXVII, №17; Монетите на..., с. 238., табл. VII, №176.
5. Вж. бел. 4.
6. Вж. бел. 4.

7. ***Lenormant.*** Numismatique der rois grèce. P., p. 9. Авторът пръв публикува монетата, описана от Добруски и съхранявана в нумизматичния кабинет при Народната библиотека в Париж, и отнася екземпляра към Котис (57-48 г.пр.Хр.); ***B. W. Head.*** Historia numorum. L., 1887, p. 243. Препубликува вероятно същия екземпляр и го отнася към Котис 57-48 г.пр.Хр.; ***В. Добруски.*** Цит. съч., табл. II, №13. Също препубликува екземпляра от парижката библиотека и отнася екземпляра към Котис II от 171 г.пр.Хр.; ***Н. Мушмов.*** Античните..., табл. XXXVIII, №1. Авторът препубликува екземпляра от парижката библиотека и го отнася към Котис от 57-48 г.пр.Хр. След 1912 г. в българската историография трайно се възприема принадлежността на коментирания тип монети към Котис от 57-48 г.пр.Хр.; Монетите на..., табл. VII, №179. В тази публикация екземплярът е нов (АИМ при БАН, №6978), открит при Айтоските бани. ***Y. Youroukova.*** Coins of the Ancient Tracians. L., 1976, p. 84, pl. XX, №156. Препубликуван е екземплярът от АИМ при БАН, №6978 от Айтоските бани; ***Й. Юрукова.*** Цит. съч., №143. Препубликува екземпляра от Айтоските бани (№6978) и публикува един нов, под №42, трети, екземпляр, който е от Мюнхен (инв. №99988).
8. Вж. бележка 7.
9. ***А. Койчев, В. Мутафов.*** Цит. съч.
10. ***В. Добруски.*** Цит. съч., 617-620.
11. ***M. Cary.*** Histoire des rois de Thrace et de ceux du Bosphore Cimmerien eclaircie par les medailles. P., MDCCLII (1752), p. 51; ***В. Добруски.*** Цит. съч., 617-620.
12. ***B. Head.*** Op. cit., p. 243; ***В. Добруски.*** Цит. съч., 617-620.
13. ***Н. Мушмов.*** Античните..., с. 339, №5772, табл. XXXVII, 17.
14. ***Н. Мушмов.*** Монетите на..., с. 238, табл.VII, v176.
15. Beshreibung der antiken Munzen, I. p. 331, 16-51, по ***В. Добруски.*** Цит. съч., с. 619.
16. ***Е. Делишменов.*** Редки тракийски монети. - Фар, 23.12.1987 г. По-късно авторът подготви и статия в три страници със заглавие "Монети на одриския цар Котис II намерени в Ахтопол", която за съжаление не бе издадена. В съобщението във в. "Фар" авторът отнася монетите към Котис, съвременника на Персей, и обръща внимание на факта, че този тип монети с изключение на берлинската, цитирана от В. Добруски и Н. Мушмов "не е забелязана от съвременните изследователи". Под формата на работна хипотеза авторът излага мнението си, "че странджанското черноморие на юг от Аполония през II в.пр.н.е. също се е намирало под действително политическо влияние на одриските владетели". Дадена е снимка на една от монетите, описана от нас в публикацията ***А. Койчев, В. Мутафов.*** Цит. съч.
17. ***А. Койчев, В. Мутафов.*** Цит. съч.; Нумизматични и археологически наблюдения в Авлеотейхос-Агатополис (според стратиграфията на сондаж I от 1999 г.). - Нумизматични изследвания / Studia Numismatica, 1999, 1-2, с. 9, 12, №2.
18. ***Н. Мушмов.*** Монетите на..., с. 238, табл.VII, №177.
19. ***Y. Youroukova.*** Op. cit., p. 84, pl. XV, №123.
20. ***Ст. Топалов.*** Неизвестен тип бронзова монета с надписа ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΟΤΥΟΣ. - Анали, 1999, 1-4, 46-59.
21. Спасителните разкопки на територията на крепостта Ахтопол бяха извършени под ръководството на К. Господинов (ОИМ-Бургас) и с зам.-ръководител В. Мутафов - тогавашен уредник на музея в гр. Ахтопол и Мичуринска община, съвместно с членове и средства на клуб ЮНЕСКО при СУ "Св. св. Климент Охридски", АОР за 1990 г.
22. ***Св. Ганева, А. Койчев, Б. Азманов, В. Мутафов.*** Ахтопол. С., 1990 с. 9.; ***И. Йорданов, А. Койчев, В. Мутафов.*** Средновековният Ахтопол VI-XII в. според данните на нумизматиката и сфрагистиката. - Нумизматика и сфрагистика, 1998, 2, 67-89. Авторите коментират всички известни в изворите имена - Авлеотейхос, Авлейурбс, Авлеймоения, от разглеждания период.
23. ***Д. Гергова, Е. Дочева, А. Койчев, В. Мутафов, М. Кузманов.*** Археологически и нумизматични данни за стратиграфията на гр. Ахтопол и района на Приморска Странджа

(предварително съобщение от разкопките през 1999 г.). - В: Симпозиум "Севтополис 2", Казанлък, 1999 г. (под печат).

24. ***А. Койчев, В. Мутафов.*** Нумизматични и археологически..., с. 9, 12, №2. Понастоящем екземплярът се намира в Античния отдел на Националния исторически музей.
25. ***Д. Драганов.*** Монетосеченето на Кабиле. С., 1993, табл. 12, №121, 122.
26. ***М. Манов.*** Неизвестни типове и номинали бронзови монети на тракийския владетел Мостис. - Нумизматика и сфрагистика, 2000, 1, с. 15, обр. 4.
27. Благодарим на г-н Георги Гълъбов за предоставената ни възможност да публикуваме описания екземпляр от неговата колекция.
28. ***Й. Юрукова.*** Цит. съч., с. 166.
29. ***Й. Юрукова.*** Цит. съч., с. 167.
30. ***Й. Юрукова.*** Цит. съч., с. 172.
31. ***Ю. Кабакчиев.*** Наблюдения върху тракийската държавност. С., 2000, 141-142.
32. ***М. Тачева.*** История на българските земи в древността, 2. С., 1987, с. 82.
33. Пак там.
34. ***Ю. Кабакчиев.*** Цит. съч., с. 201.
35. ***Ю. Кабакчиев.*** Пак там.
36. ***Ю. Кабакчиев.*** Пак там.
37. ***М. Тачева-Хитова.*** Опит за възстановяване на политическата история на Тракия от края на IV до края на III в.пр.н.е. - Векове, 1981, 3, 47-52.
38. ***М. Тачева.*** История..., с. 67.
39. ***Й. Юрукова.*** Цит. съч., с. 179.
40. ***А. Койчев, В. Мутафов.*** Данни за неизвестно...
41. ***А. Койчев, Ж. Жекова.*** Новооткрити тракийски монети на Котис (57-48 г.пр.Хр.) и Садала (48-42 г.пр.Хр.) от "калето" до с. Голица, община Обзор, Варненско. - Нумизматични изследвания / Studia Numismatica. 1999, 3-4, 20-26, обр. 1, 2.
42. ***А. Койчев, В. Мутафов.*** Данни за неизвестно...

THRACIAN COINS OF KOTYS (100-87 BC), THE CONTEMPORARY OF MOSTISOS, AND OF KOTYS (57-48 BC): RECENT FINDS FROM THE REGION OF MESAMBRIA

Atanas Koychev, Vasil Mutafov

Five royal coins of Kotys were discovered in the area of the Mesambrian Chôra in the late 90s. Three of them are referred to the historiography of the years of 171-167 BC, but in our opinion they belong to the time period 100-87 BC, and two pieces of Kotys of 48-42 BC.

The authors of this paper propose a new dating for the considered coin type of Kotys that was regarded up to now as belonging to the period c. 171-167 BC, namely - c. 100-87 BC. This proposition is based on the srtatigraphic archaeological observations from the town of Akhtopol.

It is suggested that the first one of the considered rulers, both bearing the name of Kotys, who belonged to the dynasty in Byza, had been in a certain position of double dependency, firstly of Mithradates VI Eupator (120-63 BC), and secondly - of Mostisos. The connection between the commented coin type of Kotys and the same coin type of Mostisos is established.

It is suggested that this nominal is a type that was made use of by Kotys, and was put in circulation together with the bronzes of Mostisos.

It is presumed that Mostisos might have been an offspring of the marriage of Prusias II (185-149 BC) and the Kaenian princess (probably daughter of Diegilis), contracted in the period 165-160 BC. He deposed by *coup d'etat* his uncle, the son of Diegilis - Zyselmis. This conclusion explains the power of Mostisos, which is reflected by his coinage, represented by expensive silver tetradrachms. His tetradrachms are with their own era like those of his grand father Prusias and his brother Nicomedes II Epiphanes (149-128 BC). The resemblance in both iconography and portrait features between Mostisos and Nicomedes II is striking.

It is assumed that the common iconographies are due to the common pantheon of both Kaenian and Bysian dynasties. One coin of the iconography horse to the left, which was found in Aulaioteichos and bears legend MAΔ is considered once again. This coinage is referred to Amadokos (Madokos), son of Teres, in accordance with the decree of Cheronea (REG, 32, 1919, p. 320). It is supposed that his reign had been short. He ruled as heir of Sadala, before Kotys of 57 BC.

The region of circulation of these coins is outlined.

The general statistics indicates that the centres of their spread coincide with those mentioned in the written sources and with the accepted by the modern historiography centres in South-eastern Thrace.

The found so far coins of the two rulers named Kotys are statistically treated.

The presence of the coins of the Mesambrian Chôra suggests a well developed trade connections, as well as both economic and political influence of the Bysian dynasty.

НЕИЗВЕСТЕН НОМИНАЛ БРОНЗОВА МОНЕТА НА СКИТСКИЯ ВЛАДЕТЕЛ ТАНУЗА

Методи Манов

Монетосеченето на скитските царе в Добруджа винаги е предизвиквало особен интерес у изследователите, занимаващи се с проблемите на монетната циркулация на Балканите през елинистическата епоха. И въпреки че изминаха вече петдесет години от обобщаващата студия на румънския учен В. Канараке[1] върху монетосеченето на шестимата скитски царе - Канит, Тануза, Харасп, Акроза, Сариак и Елис, днес все още не може да се каже, че всички проблеми, които монетите на шестимата загадъчни владетели поставят пред нумизматите, са решени. Напротив, тяхното разрешаване все още предстои.

В публикацията на В. Канараке[2] фигурира само един тип бронзова монета на Тануза, която е от голям номинал и е със следното описание:

Л.: Глави на Деметра и Персефона с воали и венци от житни класове, допрени една до друга, в профил, надясно.

О.: Два изправени житни класа. Под тях съкращение от име на монетен магистрат - ВАК. Легенда: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΑΝΟΥΣΑ.

Диаметър: 24,5 мм. Тегло: 8,65 г.

Един-единствен екземпляр от същия тип и номинал бронзова монета на Тануза се съхранява и в Британския музей[3].

През 1953 г. Т. Герасимов успява да идентифицира нов тип бронзова монета на Тануза[4], която е със следното описание:

Л.: Глави на Диоскурите с конически шапки - пилоси, украсени с лаврови венци, допрени една до друга , в профил надясно.

О.: Глави на конете на Диоскурите, допрени една до друга, надясно. Под тях съкращение от име на монетен магистрат - ВАК.

Диаметър: 23 мм. Тегло: 5,50 г.

Оказа се, че и Тануза е сякъл монети от същия тип и номинал - “Глави на Диоскурите / глави на конете на Диоскурите” - както добре познатите вече монети от този тип, сечени от скитските владетели Акроза и Елис[5].

Неотдавна обаче имах възможността да видя в частна колекция един много добре запазен екземпляр бронзова монета, която е със следното описание:

Л.: Глави на Диоскурите с конически шапки - пилоси, украсени с лаврови венци, допрени една до друга, в профил надясно.

О.: Глави на конете на Диоскурите, допрени една до друга, надясно. Под тях съкращение от име на монетен магистрат - ВАК. Легенда: ΒΑΣΙ ΤΑΝΟΥ.

Диаметър: 15 мм. Тегло: 3,55 г. (обр. 1а,б).

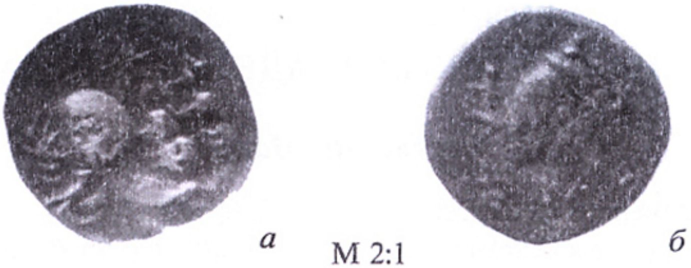

Обр. 1а,б. Нов номинал бронзова монета на Тануза

На аверса - върху една от главите на Диоскурите - контрамарка: глава на Хермес с петасос, надясно - в кръгла рамка.

От описанието на монетата и от нейните метрологични данни се вижда, че всъщност това е бронзова монета на Тануза от известен вече тип, но от неизвестен номинал.

Трябва да се отбележи, че абсолютно същото съкращение от име на монетен магистрат се среща и при монетите на друг от скитските владетели в Добруджа - Канит[6]. Освен това същият монетен тип, и то само в малък номинал, започва да се сече именно от Канит, който засега е смятан за най-ранния от шестимата скитски царе[7], управлявали в определен период от елинистическата епоха земите на днешна Добруджа с прилежащите ѝ черноморски гръцки колонии - Истрос, Томи и Калатис, както вероятно и Дионисополис. В публикациите по проблематиката е възприето становището, че монетите на тези скитски владетели са сечени именно в посочените гръцки колонии, за което подсказва както сходството в някои от изображенията, представени и във владетелските, и в автономните емисии на черноморските градове, така и повтарянето на някои от монограмите и съкращенията на имената на монетни магистрати и върху монети на скитските владетели, и върху автономни емисии на споменатите гръцки черноморски колонии[8].

За монетите на скитските владетели Канит, Тануза, Акроза и Елис от разглеждания тук тип - “Глави на Диоскурите / глави на конете на Диоскурите” - се смята, че тяхното отсичане е осъществено в западната черноморска колония Томи[9]. На този град се приписва и поставянето на контрамарката “Хермес с петасос - в кръгла рамка”[10].

От наблюденията върху твърде малкото на брой екземпляри от посочените два различни типа и номинали бронзови монети на Тануза могат да бъдат потвърдени направените вече изводи[11], че монетосеченето на Тануза е в пряка връзка като типология и наличие на съкращение на име на монетен магистрат с монетосеченето на Канит. Може да се смята, че Тануза е наследник на Канит - вероятно негов син[12]. Можем да направим и извода, че това монетосечене е било осъществено в един твърде кратък период от време[13] заради малкото известни досега екземпляри бронзови монети, както и поради съвсем ограничената като разнообразие типология - монетосеченето на този владетел на практика е представено само чрез два типа, единият от които - в два номинала, както се вижда от публикувания тук нов екземпляр. Т.е. ако се съди само по оскъдното монетосечене на Тануза, трябва да приемем, че владетелят е управлявал твърде кратко - може би 2-3, максимум 5 години.

Представената тук монета на Тануза от нов номинал обогатява нашите представи за обема на монетосеченето на този скитски владетел в Добруджа. Тя ни заставя да бъдем по-внимателни в крайните си оценки и изводи по отношение на все още недостатъчно проученото и поднасящо ни изненади като типово и номинално многообразие монетосечене на шестимата загадъчни скитски царе, контролирали през все още неуточнен в хронологическо отношение период от елинистическата епоха земите на днешна Добруджа и прилежащите ѝ черноморски гръцки колонии.

БЕЛЕЖКИ

1. ***V. Canarache.*** Monetele scitilor din Dobrogea. - SCIV, 1, 1950, 213-257.
2. Ibidem, p. 245, tab. VI, No. 26.
3. SNG, The British Museum. Vol. IX, part 1: The Black Sea. L., 1993, pl. XI, No. 307.
4. ***Т. Герасимов.*** Монети от Канит, Тануза, Харасп, Акроза и Сария. - ИВАД, 9, 1953, с. 55. Монетата, публикувана от Т. Герасимов, е от нумизматичната колекция на Исторически музей - Варна.
5. Пак там.
6. Вж. ***V. Canarache.*** Op. cit., 231-243, No. 4, 5, 13, 16, 22; вж. и ***Й. Юрукова.*** Монетите на тракийските племена и владетели. С., 1992, кат. №123, 130.
7. Още К. Реглинг е установил въз основа на стилови и типологически показатели, че Канит е най-ранният от поредицата скитски владетели в Добруджа. Вж. ***Т. Герасимов.*** Цит. съч., с. 55 с бел. 4 там. Вж. и ***V. Canarache.*** Op. cit., passim.
8. Вж. ***V. Canarache.*** Op. cit., p. 254.
9. Ibidem, p. 229; ***Й. Юрукова.*** Цит. съч., с. 161.
10. ***Т. Герасимов.*** Цит. съч., с. 55; ***Й. Юрукова.*** Цит. съч., с. 163.
11. ***V. Canarache.*** Op. cit., p. 254; ***Т. Герасимов.*** Цит. съч., с. 55; ***Й. Юрукова.*** Цит. съч., с. 164.
12. ***Т. Герасимов.*** Цит. съч., с. 55; ***Й. Юрукова.*** Цит. съч., с. 164, смята, че освен Тануза, вероятно и Харасп е бил син на Канит.
13. ***Й. Юрукова.*** Цит. съч., с. 164.

UNKNOWN DENOMINATION OF A BRONZE COIN OF THE SCYTHIAN RULER TANOUSAS

Metodi Manov

The coinage of the Scythian kings in Dobroudzha is always provoking special interest in scholars, who are concerned with the problems of the coin circulation on the Balkans during the Hellenistic epoch. Although fifty years had already passed since V. Canarache published his research on the coinage of the six Scythian rulers - Kanitas, Tanousas, Charaspes, Akrosas, Aelis and Sariakes - today we still cannot say, that all the problems, around the coins of these six enigmatic rulers, are solved. Just on the contrary - their solving is still forthcoming.

The author presents here a new specimen of bronze coin of Tanousas, which is of the following description:

Obv.: Jugate heads of the Dioskouroi right. A countermark - "Head of Hermes with petassos" in a round frame on one of the heads.

Rev.: Jugate heads of the horses of the Dioskouroi right. Monogram BAK below.

Legend: ΒΑΣΙ ΤΑΝΟΥ. Diameter: 15 mm. Weight: 3.55 g (Fig. 1a,b).

In fact, we can see from both description and metric data of this coin that it is a bronze coin of Tanousas of already known type, but of an unknown denomination.

КЪСНОРИМСКА МЯРКА ЗА ТЕЖЕСТ, ИЗГОТВЕНА ОТ ОДЕСОСКА БРОНЗОВА МОНЕТА

Игор Лазаренко

Предмета, който ще разгледам, представлява бронзова, почти квадратна плочка, изрязана от одесоска монета[1], отсечена през първата половина на III в.пр.Хр.

Л.: Силно изтрита женска глава. Зад тила ѝ част от зрънчест кръг.

О.: Надписът е изтрит. Силно изтрито изображение на полулегнал наляво Велик бог, без рог на изобилието. Пред него едва личи обърната с гърлото надолу амфора.

Диаметър: 13/14 мм. Тегло: 3,85 г. Дебелина на ядрото: 3 мм.

Археологически музей - Варна, фонд "Нумизматика", инв. № I 4471. Произхожда от Североизточна България и липсват сведения за конкретното местонамиране (обр. 1а,б).

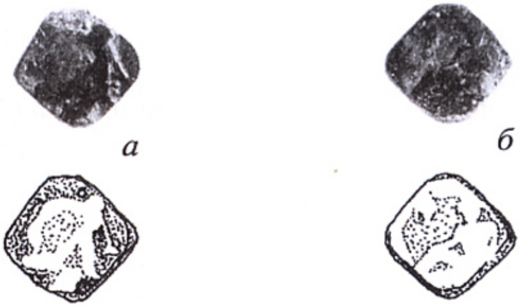
а

б

Обр. 1 а,б. Орязана одесоска бронзова монета, преизползвана като контролна тежест.

Повърхността на бронзовата плочка е покрита с еднородна черна патина. Това подсказва, че заличаването на монетните изображения е извършено механично, едновременно с орязването на монетата, и не бива да се разглежда като резултат от първоначалното участие на преизползваната монета в монетооборота. След като монетното ядро е получило новата си форма, страничният ръб и ъглите на квадрата са били допълнително заоблени и загладени.

Аргументираното определяне като мярка за тежест на подобни орязани монети, служили за проверка на теглото на златни или сребърни монети[2], подсказва подобна вторична функция и за разглежданата тук монета.

Известните ми, открити в България монети, преизползвани като контролни тежести, са сечени в първите векове след Христа[3]. Това улеснява датировката на самите тежести, а оттам и намирането на съответстващия им по тегло римски монетен номинал.

За да може да се определи монетният номинал, с който е съобразено теглото на разглежданата плочка, трябва да се прецизира времето на нейното използване като тежест. Отсичането на одесоската монета (първата половина на III в.пр.Хр.) се явява *terminus post quem* за времето на преизползването ѝ. За *terminus ante quem* трябва да се приеме периодът IV-VI в., през който са изготвени и ползвани основната част от античните тежести за проверка теглото на златни монети, откривани в археологически обекти на територията на Североизточна България[4].

През тези близо девет века (III в.пр.Хр. - VI в.) в Североизточна Тракия са използвани монети, сечени по различни монетни системи. Някои сребърни и златни номинали, използвани в различно време, са имали много близки или еднакви тегла. Показателна в това отношение е съпоставката между теоретичните тегла на атическа драхма от IV-II в.пр.Хр. (4,36 г), римския републикански денар, сечен между 269 и 217 г.пр.Хр. (4,55 г), и въведения в цялата римска империя след 324 г. златен солид (4,55 г) или на хиоско-родоска драхма (3,86 г) и сечения след реформата от 217 г.пр.Хр. римски републикански денар (3,9 г).

За съжаление теглото на нашата бронзова плочка (3,85 г), което всъщност е най-важната ѝ характеристика, не може да бъде използвано като сигурен индикатор за времето на нейното използване и като тежест. Възможностите, които то предлага, са две. Тя може да се явява тегловен еквивалент на драхма, сечена по хиоско-родоската монетна система с тегло 3,75-3,86 г[5], или на римски републикански денар с тегло 3,9 г, сечен след монетната реформа от 217 г.пр.Хр.

Повечето гръцки сребърни монети, циркулирали на територията на Североизточна Тракия през елинистическата епоха, са сечени по атическата монетна система. С тази система е съобразено теглото не само на царските и копиращите ги градски сребърни емисии, но и основната част от сребърната монетна продукция на племената, живеещи между Стара планина и Карпатите.

Макар и рядко, монети сечени по хиоско-родоската система се откриват в хинтерланда на западнопонтийските градове. Малкият им брой обаче обезсмисля изготвянето на тежести за проверка на теглото им.

От средата на II - началото на I в.пр.Хр. в гетските земи започва проникването на римски републикански денари. То е закономерен резултат от икономическата и военната експанзия на римляните в посока на долнодунавските области. Големият приток на новия вид сребърни монети е бил съпроводен от немалък брой *nummi subearati*[6]. Върху много от денарите, откривани в днешна Северна България, има различни по вид контрамарки. Тези, поставяни извън Тракия сарафски знаци[7], са били гаранция за високото качество на сребърните монети.

Денарът бързо се налага като основно платежно средство сред дакийските и гетските племена, живеещи северно от р. Дунав. Стига се дотам, че той се превръща в прототип за нов вид имитативно монетосечене. Новопоявилите се подражания изместват ползваните до 70-те години на I в.пр.Хр. имитации на македонски тетрадрахми[8]. Появата на тези варварски имитации със занижено тегло[9] в южнодунавските земи[10] естествено е засилило контрола върху теглото на сребърните монети, извършван от самите траки. За онова време разликата в теглото между римските денари и техните имитации е била най-лесния критерий за разграничаването им и е логично да се предполага, че траките са теглили сребърните монети.

В средата на I в.пр.Хр. преизползваната одесоска монета вече е била на около двеста години и едва ли е участвала в монетооборота. Ако приемем, че изрязаната от нея контролна тежест е ползвана по това време, можем да я разглеждаме като тегловен еквивалент на римския републикански денар.

В противоречие с тази интерпретация се явява прекалено високото ѝ тегло. Със своите 3,85 г тя се доближава до възможно най-високото тегло за този монетен номинал. Контролните тежести, използвани от търговците и сарафите при проверка теглото на монети от благороден метал, винаги са били по-леки от теоретичното тегло на монетата. Това е така, защото тежестите са изготвяни с възможно най-ниския грамаж, до който може да падне теглото на една монета от благороден метал, без това да я обезцени[11].

След като теглото на орязаната одесоска монета не може да се интерпретира еднозначно, трябва да се потърси друг начин за определяне времето на ползването ѝ като контролна тежест. В случая полезна може да бъде нейната съпоставка с други подобни тежести, изработени от обезценили се монети.

От територията на Източната Римска империя произхождат стотици, различни по вид, контролни тежести. Сред тях се обособява отделна група, съставена от излезли от обращение монети, приспособени за тежести чрез орязване[12] или маркирани с врязани знаци[13].

Най-близък паралел на тежестта, изготвена от одесоската монета, е една тежест, изрязана от билонов нумос, отсечен в периода 294-305 г., съхранявана понастоящем в Историческия музей в Преслав[14]. Еднаквата форма (квадрат със заоблени върхове), която са добили двете монети след орязването, както и намирането им в един и същ географски район подсказва за едновременното им изготвяне и използване. Късното преизползване на одесоската монета не бива да ни смущава, тъй като са известни и други случаи, при които предримски монети са пригаждани за контролни тежести през късната античност[15].

За периода IV-VII в. в Източната Римска империя (Византия) най-разпространената златна монета е солидът. Този златен номинал, въведен от Константин I Велики през 311 г., е тежал 4,55 г (1/72 част от либрата). Такова е и теглото на въведената със същата монетна реформа сребърна милиарензия.

Повечето от контролните тежести са изготвяни за проверка теглото на един или повече златни солиди или за неговите подразделения - семис и тремис. Върху тях с отделни букви или съкратен надпис е отбелязана монетата или монетите, чийто тегловен еквивалент се явява съответната тежест. В случаите, когато липсват подобни означения, грамажът на плочката показва теглото на каква(и) монета(и) може да бъде проверявано чрез нея.

Върху тук разглежданата преизползвана монета няма допълнително нанесени буквени означения, нито пък грамажът ѝ се доближава до някой златен или сребърен късноримски монетен номинал. Тези разминавания пораждат съмнение дали орязаната одесоска монета действително е имала вторична контролна функция.

В подкрепа на интерпретирането ѝ като контролна тежест могат да се посочат някои публикувани тежести за проверка теглото на златни монети, маркирани с буквата N (съкращение от Νομισμα), които тежат под 4 г[16]. Тегловното сходство между посочените плочки и тежестта, изрязана от елинистическата одесоска монета, е още едно доказателство, позволяващо да я причислим към групата на късноантичните тежести за проверка теглото на златни монети (в случая на солиди).

БЕЛЕЖКИ

1. ***B. Pick, K. Regling.*** Die Antiken Münzen Nord-Griechenlands. Bd: Dacien und Moesien, Halbb.II. Berlin, 1910, S. 542, Nr. 2185, Taf. IV, Nr. 5.
2. ***Б. Божкова.*** Медна пластинка - екзагия. - Нумизматика, 1977, 1-2, с. 21; ***А. Горелый.*** Идентификация обрезанных боспорских монет с византийскими гирьками. - Российская археология, 1996, 1, 87-97.
3. ***Б. Божкова.*** Цит. съч., с. 13; ***Д. Драганов.*** Късноантични мерки за тежест от Кабиле и хинтерланда. - ИМЮБ, 17, 1994, с. 145.
4. ***Д. Владимирова.*** Екзагии от Долна Мизия. - Нумизматика, 1985, 1, с. 26.
5. ***Л. Чуистова.*** Античные и средневековые весовые системы, имевшие хождение в Северном Причерноморье. - Археология и история Боспора. Симферополь, 1962, 2, с. 156.
6. ***М. Читеску.*** Имитации на римски републикански денари. - Нумизматика, 1979, 4, с. 25; ***И. Йорданов.*** Византийски фалшиви златни монети (VI-XI в.). - Нумизматика, 1979, 4, с. 11, 15, бел. 6.

7. ***С. Димитрова-Чудилова.*** Контрамаркирани римски републикански монети от с. Оходен, Врачански окръг. - Археология, 1972, 4, с. 46.
8. ***М. Читеску.*** Цит. съч., с. 28.
9. *Пак там*, с. 27.
10. *Пак там*, с. 28.
11. ***Д. Владимирова.*** Цит. съч., с. 23, бел. 8.
12. ***Б. Божкова.*** Цит. съч., с. 11; ***А. Горелый.*** Цит. съч., 88-89.
13. ***K. Pink.*** Römische und Byzantinische Gewichte in Österreichischen Sammlungen. - Sonderschriften des Österreichischen Archäolologischen Instituten in Wien. Band 13, 1938, 18-20, 98-99, Nr. 99; ***Д. Драганов.*** Цит. съч., с. 145.
14. ***Б. Божкова.*** Цит. съч., с. 21.
15. ***А. Горелый.*** Цит. съч., с. 98, №3, 21, 27.
16. ***E. Pernice.*** Griechische Gewichte. Berlin, 1894, 207-208, Nr. 886-890; ***Д. Владимирова.*** Цит. съч., с. 28, №9; ***Д. Драганов.*** Цит. съч., с. 144, №7.

LATE ROMAN WEIGHT MEASURE MADE OF A BRONZE COIN OF ODESSOS

Igor Lazarenko

A controlling weight that was cut of a Hellenistic coin of Odessos is presented in this paper. Similar controlling weights that were made of copper or bronze coins were used during the Late Antiquity by both merchants and money-exchangers to check the weight of the gold solidi and their subdivisions.

КОЛЕКТИВНА МОНЕТНА НАХОДКА ОТ ГРАД СЕВЛИЕВО II-III ВЕК

Радослав Гущераклиев, Симеон Симеонов

От Севлиевския район са известни десетина монетни находки, свързани с римската епоха - I-III в. Намерени са по теченията на реките Видима и Росица. Четири от тях съдържат в състава си бронзови монети на градски управи[1], пет[2] - денари, антониниани или денари и антониниани, една[3] - сестерции. Две от находките с бронзови монети на градски управи са хомогенни по отношение на номиналите - Горна Росица и Градница. Две са смесени - Сенник и Севлиево. Монетите от Сенник представляват част от находка, в която преобладават денарите и антониниaните и само един екземпляр принадлежи на градската управа на Никополис ад Иструм.

В нумизматичната колекция на Историческия музей - Севлиево[4], се съхраняват и около петдесетина единични находки на бронзови монети на градски управи. Сечени са в монетарници на Долна Мизия, Тракия и Македония. Хронологически са датирани от Антонин Пий (138-161 г.) до Филип I (244-249 г.). С редки изключения както единичните, така и колективните находки от района[5] не са публикувани[6].

В настоящата разработка ще бъде разгледана находката от гр. Севлиево. Постъпила е в ИМ - Севлиево, и е заведена под инв. №187-188. Била е намерена през 1961 г. в кв. “Балабаница”, до стар зид в глинен съд. За нея е съобщено от Т. Герасимов[7], а Б. Геров я включва към находките, отразяващи готските нашествия в средата на III в.[8] И в двата случая са посочени 28 бронзови монети на градски управи и 9 денара и антониниана. По-цялостно съставът е отразен в съобщението[9], според което монетите се разпределят по следния начин: бронзови на градски управи - Марцианопол, 5 броя; Никополис ад Иструм, 10; денари - 3 и антониниани - 6 броя. Общо определени са 24 екземпляра. Понастоящем към посочените по-горе инвентарни номера са заведени 49 римски монети, т.е. с 12 бронза повече. От тях 40 са на градски управи от Долна Мизия и Тракия и 9 са сребърните. Трудно е да се определи съставът на находката, тъй като и при оповестяването ѝ от 28 бронза, определени по градски управи са само 15 броя[10]. Остава непроменен броят на монетите от сребърен номинал. Променя се само съотношението им - денарите са 2 броя, антониниаите - 7 броя[11]. Бронзовите се разпределят по градски управи и владетели, както следва:

а) Никополис ад Иструм - 22 броя: Септимий Север - 2 (Гал, Тертула), Юлия Домна - 1 (Гал), Каракала - 2 (Гал, Улпиан), Гета - 1 (Гал), Макрин -

5 (Ст. Лонгин, Агрипа), Диадумениан - 2 (Лонгин), Елагабал - 6 (Т. Фл. Руф), Гордиан III - 3 (Саб. Модестус);

б) Марцианопол - 12 броя: Септимий Север - 2 (Гал, Улпиан), Каракала - 2 (Квинтилиан), Макрин - 2 (Понтиан), Елагабал - 2 (Селевк), Север Александър - 3 (Фест), Гордиан III - 1 (Менофил);

в) Томи - 1 брой: Гордиан III;

г) Хадрианопол - 2 броя: Гордиан III - 1, Каракала - 1;

д) Анхиало - 3 броя: Каракала - 2, Гордиан III - 1. Монетарниците на Долна Мизия са представени с 35 броя, на Тракия - с 5. Денарите са на Септимий Север, антонинианите на: Каракала - 1, Гордиан III - 1, Филип I - 2, Траян Деций - 3.

Изображенията по монетите представят различни типове и варианти, свързани с историческото развитие на градовете, провинциите и империята като цяло. Божества: Зевс - №1, 7; Аполон - №6; Артемида в ход с дълга факла - №40; Нике - №10 (епонимна богиня на Никополис ад Иструм), №11, 18; Дионис - №14-15. Славата на хегемон и победител, на мира и благоденствието, начело с императора - №13; орел - №26, 30; трофей с пленници - №4; Тюхе - №16-17, 23, 33; Еквитас - №9, 31-32; Конкордия - №27, 29; Немезида - №5, 8, 22, 35. Градската богиня и коронясващата я Виктория - №3, Юлия Домна и тетрастилен храм със статуя - №19. Представянето на атлети във връзка с провеждани в града игри - №37-38, Анхиало.

Особен интерес предизвиква изображението на Деметра в колесница, теглена от два коня (бига) - №36, Анхиало. Реверсът на монетата е значително износен. Детайлите в иконографията трудно се долавят. Отсечена е по времето на Каракала (198-217 г.) - четвърти номинал. Типът е нов за монетосеченето на Каракала, но не и за монетарницата на Анхиало. През 1912 г. Н. Мушмов[12] и М. Щрак[13] отбелязват аналогичен тип, но сечен значително по-рано - при Антонин Пий с легат C. Iulius Commodos Orfitianus, ок. 154-155 година[14]. Изображенията на Деметра - права или седнала - са едни от най-често срещаните по монети на градски управи[15]. Значително по-рядък е типът, представящ Деметра в колесница[16]. Среща се в два варианта: Деметра в колесница, теглена от два крилати змея, и в колесница, теглена от два коня. Първият вариант - в колесница, теглена от два змея, откриваме по монети на: Хадрианопол[17] - Гордиан III; Плотинопол[18] - Антонин Пий; Тесалоник[19] - Август (но Ливия като Деметра). Н. Мушмов описва и медальон, сечен при Север Александър в монетарницата на Перинт[20]. Вторият вариант - Деметра в колесница, теглена от два коня, е още по-рядък. Среща се по монети на: Пауталия[21] - сечени при Антонин Пий, легат Aulus Pompieus Vopiscus, ок. 160 г., и Анхиало - посочените по-горе екземпляри за Антонин Пий и Каракала. И при двата варианта атрибутите, с които е представена Деметра, са двете факли. Монетните изображения ни показват част от мита, свързан с открадването на дъщерята на Деметра - Персефона, от Хадес[22]. Предшествани в митологичния разказ са от епизоди, свързани с Хадес и Персефона - открадването, следвани от търсенето на Деметра и възвръщането на равновесието в природата чрез Триптолем[23].

Номиналите

Тегловите и метричните характеристики показват следните съотношения между монетните ателиета от Долна Мизия и Тракия: Никополис ад Иструм - 22 броя с тегла от 10,1 до 15,5 г и диаметър 24-27 мм; Марцианопол - 12 броя от 7,9-11,3 г, съответно 24-27 мм; Томи - 11,9 г, сигниран с Δ, 26-27 мм; Хадрианопол - 2 броя - 11,3-12,3 г, диаметър 24-27 мм; Анхиало - 3 броя с тегла от 9,8-12,5 г, 24-28 мм и 14,9 г, сигниран с Е. Посочените характеристики показват следните съотношения при номиналите: Четвърти номинал - 39 броя, от който 38 по тегла и 1 сигниран. Пети номинал - 1 брой, сигниран. Правят впечатление тегловите показатели на екземплярите, сечени в монетарницата на Никополис ад Иструм. Очевидна е разликата от ок. 5,5 г между най-ниското и най-високото тегло.

Укриването на находката

Според Б. Геров укриването е свързано с готските нашествия в средата на III в. - 250 г.[24] Горната граница на бронзовите монети на градски управи е фиксирана от монетите на Гордиан III (238-244 г.) - за Томи, Анхиало, Хадрианопол, Марцианопол (Т. Менофил, 239-240 г.) и най-вече за Никополис ад Иструм (Саб. Модестус, 241-244 г.). За цялата находка горната граница е фиксирана от антонинианите на Траян Деций (249-251 г.). С подобна горна граница от района е само находката от Крамолин, 1994 г. (нарушен състав). Другата находка от същото селище, открита през 1977 г., е с горна граница - Филип I (244-249 г.)[25]. Южно от гр. Севлиево, на около десетина километра, е откритата находка от с. Горна Росица[26], на 15 км югозападно от с. Градница[27].

През римската епоха на запад и изток от Севлиево са минавали два от най-значимите пътя за провинция Долна Мизия. Единият[28] - Ескус - Филипопол, през Троянския проход и вторият[29] - Нове - Никополис, през Шипка. Едно от отклоненията на пътя Никополис ад Иструм следва селищата, разположени по течението на р. Росица и притока ѝ р. Видима[30]. Именно в районите северно и най-вече южно от Севлиево са намерени и посочените монетни съкровища, свързани с готските нашествия в средата и втората половина на III век[31].

КАТАЛОГ[32]

ДОЛНА МИЗИЯ

Никополис ад Иструм

***Септимий Север** - 2 броя.*

С името на легата C. Ovinius Tertullus (198-201).

1. Л.: AV ·K ·Λ ·C / CЄVHPOC Π
Глава на императора с лавров венец, надясно.
О.: VΠΑ ·OOVI TEPTVΛΛ / OV NIKOΠOΛI
ΠPOC IC
Зевс на престол без облегало, наляво. В дясната ръка държи патера, в лявата - скиптър.
Диам. - 27/26 мм, тегло - 11,9 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 59, №380; B. Pick, I/1, 358, №1271.

С името на легата L. Aurelius Gallus (202-205).

2. Л.: AV ·K ·Λ ·CЄΠ / CЄVHPOC Π
Глава с лавров венец, надясно.
О.: VΠ ·AV ·ΓΑΛΛ / OV NIKOΠOΛI ΠPOC I
Асклепий, прав насреща, в дясната ръка - тояга със змия.
Диам. - 24/23 мм, тегло - 11,1 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 58, №909; B. Pick, I/1, 365, №1307 (друг печат).

***Юлия Домна** - 1 брой.*

С името на легата L. Aurelius Gallus (202-205).

3. Л.: IOVΔIA ΛO / MNA CEBA
Бюст на императрицата, надясно.
О.: VΠΑ ·AVP ΓΑΛΛOV NIKOΠOΛITΩN
ΠPOC ICTPON
Градската богиня, права, наляво, с крепостна корона на главата. В дясната ръка държи патера над жертвеник, в лявата - скиптър. Зад нея, в полето вдясно - коронясващата я Виктория.
Диам. - 26 мм, тегло - 13,9 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 63, №1039; B. Pick, I/1, 392, №1461.

***Каракала** - 2 броя.*

С името на легата L. Aurelius Gallus (202-205).

4. Л.: AV K M AV / ANTΩNINOC
Младежки бюст с лавров венец, надясно.
О.: AΠΑ AVP ·ΓΑΛΛOV NEIKOΠOΛI
ΠPOC IC

Трофей. Отстрани по един пленник, седнал върху кълбо.
Диам. - 26 мм, тегло - 13,9 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 65, №1087; В. Pick, I/1, 408, №1560.

С името на легата Flavius Ulpianus.

5. Л.: AV K M AVP / ANTΩNINOC
Бюст с лавров венец, броня и мантия, надясно.
О.: V ΦΛ OVΛΠIAN NI / KOΠOΛIN ΠPOC I
Немезида права, наляво. В дясната ръка държи везни, в лявата - аршин.
До краката долу, вляво - колело.
Диам. - 26/24 мм, тегло - 10,9 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 66, №1113; В. Pick, I/1, 411, №1576.

Гета *- 1 брой. Λούκιος Σεπτιμιος Γετας Κατσαρ (198-203/204).*

С името на легата L. Aurelius Gallus (202-205).

6. Л.: Λ CEΠTI · / ΓETAC KAI
Бюст, надясно, без лавров венец.
О.: VΠ AV ΓAΛΛOV / NIKOΠOΛITΩ
ΠPOC I
Аполон, прав, гол, наляво. В дясната ръка държи патера над жертвеник, в лявата - клонка.
Диам. - 25 мм, тегло - 11,6 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 68, №1166; В. Pick, I/1, 426, №1655.

Макрин *- 5 броя.*

С името на легата M. Statius Longinus (217-218).

7. Л.: AVT K OΠЄΛ CЄV / MAKPINOC
Бюст в броня, надясно.
О.: VP CTA.. .....OV NIKOPO.....
ΠPOC ICT
Зевс на престол, наляво. В дясната ръка държи патера, в лявата - скиптър.
Диам. - 27/25 мм, тегло - 12,5 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 72, №1249; В. Pick, I/1, 442, №1722.

8. Л.: AVT K (M OΠEΛ CE)VH / KAKPEINOC AV
Глава с лавров венец, надясно.
О.: VΠ CTA ΛONΓINOV / NIKOΠOΛITΩN ΠPO
C IC
Немезида, права, наляво. Дясната ръка към устата, в лявата - аршин. До краката вляво - колело.
Диам. - 27/25 мм, тегло - 11,3 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 72, №1264; В. Pick, I/1, 452, №1767 (друг печат).

9. Л.: ... ./ MAKPINOC
Бюст с лавров венец, надясно.
О.: VП CTATI ΛONΓI... / NIKOΠOΛITΩN ΠPO
В полето вляво - C, вдясно - IC. Еквитас, права, наляво. В дясната ръка държи везни, в лявата - рог на изобилието.
Диам. - 26/25 мм, тегло - 10,5 г, инв. №187.
B. Pick, I/1, 453, №1771 (друг печат).

10. Л.: AVT K M OΠЄΛ CЄV / MAKPEINOC
Бюст в броня, надясно.
О.: VП CTA ΛONΓINOV NIKOΠOΛITΩN ΠPOC IC
Нике, права, наляво. В дясната ръка държи лавров венец, с лявата се опира на колонка и държи палмова клонка.
Диам. - 25/26 мм, тегло - 14,7 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 71, №1230.

С името на легата M. Cl. Agrippa (217-218).

11. Л.: AV K OΠΠEΛ CEV / H MAKPINOC
Бюст в броня, надясно.
О.: VП AΓPIΠΠA NI / KOΠ / OΛITΩN ΠPOC
ICTPΩ
Нике, права, наляво. В дясната ръка държи лавров венец, в лявата - палмова клонка.
Диам. - 26 мм, тегло - 12,9 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 71, №1229; B. Pick, I/1, 435, №1691 (друг печат).

***Диадумениан** - 2 броя.*

С името на легата M. Statius Longinus (217-218).

12. Л.: Нечетлив надпис. Бюст на Диадумениан, надясно.
О.: VП CTATIOVΠΛON / ΓI / NOV NIKOΠOΛITΩ
В полето вляво - N Π, вдясно - P. В отреза - OC ICTPΩ. Деметра, права, наляво. В дясната ръка държи житни класове, в лявата - дълга факла.
Диам. - 24,5/23,5 мм, тегло - 11,6 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 74, №1316; B. Pick, I/1, 466, №1838.

13. Л.: .... ΔIAΔOV / MЄNIANOC K. Бюст надясно.
О.: VП CTA ΛONΓINOV NIKOΠOΛITΩN ΠPO
CI
Императорът прав, наляво. В дясната ръка държи патера, в лявата - скиптър.
Диам. - 25/24 мм, тегло - 11,1 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 75, №1335.

***Елагабал** - 6 броя.*

С името на легата T. Fl. Novius Rufus (218-219?).

14. Л.: (AVT M AVP) / ANTONЄINOC. Бюст, надясно.
О.: VП NOBIOV POV ΦOV N / IKOПOΛITΩN ΓPO
C IC|T|PO
N
Дионис, прав, гол, наляво. В дясната ръка държи грозд, в лявата - тир с панделка.
Диам. - 26 мм, тегло - 14,5 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 78, №1398; B. Pick, I/1, 484, №1932.

15. Л.: Надпис и изображение както при №14.
О.: Също.
Диам. - 26/25 мм, тегло - 11,3 г, инв. №187.

16. Л.: AVT K M AVPH / ANTΩNEINOC. Бюст надясно.
О.: VП NOB POV Φ8 NIK / OПOΛITΩN ПPOC I
Тюхе с калат на главата, права, наляво. В дясната ръка държи корабно кормило, в лявата - рог на изобилието.
Диам. - 25 мм, тегло - 11,4 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 80, №1450.

17. Л.: Надпис и изображение както при №16.
О.: VП NOBIOV ... ...TΩN
ПPOC ICT
Тюхе с калат на главата, права, наляво.
Диам. - 25/26 мм, тегло - 13,1 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 80, №1450 (друг печат).

18. Л.: AVT K M AVP / ANTΩNEINOC. Глава, надясно.
О.: VП NOBIOV POV / ΦOV NIKOПOΛITΩN ΓPO
C IC|
TP | ON
Нике, права, наляво. В дясната ръка държи лавров венец, в лявата - палмова клонка.
Диам. - 25/26 мм, тегло - 13,9 г, инв. №187.
B. Pick, I/1, 483, №1925.

19. Л.: AVT K M AVP / ANTΩNEINOC. Глава, надясно.
О.: VП NOBIOV POV / ΦOV NIKOПOΛITΩN
ΓPOC IC
$\mathrm{T_P}$ | $\mathrm{O_N}$
Тетрастилен храм с тимпан и акротерии, насреща. Между колоните - статуя (?).

Диам. - 26 мм, тегло - 15,5 г, инв. №187.
B. Pick, I/1, 494, №1983.

***Гордиан III** - 3 броя.*

С името на легата Sab. Modestus (241-244).

20. Л.: AVT K M ANT Γ / ΟΡΔΙΑΝΟC AVG. Бюст, надясно.
О.: VΠ CAB ΜΟΔЄCTOV / NIKOΠΟΛЄΙΤΩΝ ΓΡΟC

| I
|N C
| T
| P
| O

Асклепий, прав, с глава наляво. В дясната ръка държи тояга със змия, лявата - пред гърдите.
Диам. - 26,5 мм, тегло - 13,6 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 81, №1475.

21. Л.: AVT K M ANTΩ / ΓΟΡΔΙΑΝΟC. Бюст, надясно.
О.: ... . ΜΟΔЄCTȢ / NIKOΠΟΛЄΙΤΩΝ

Π|
P|
O|
C|
I|

Изображение както при №20.
Диам. - 25 мм, тегло - 10,1 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 81, №1475.

22. Л.: Надпис и изображение както при №21.
О.: VΠ CAB ΜΟΔЄCTȢN / ΙΚΟΠΟΛЄΙΤΩΝ ΓΡ OCI

|CT
| P
| O
| N

Немезида, права, наляво. В дясната ръка държи везни, в лявата - жезъл. До краката долу, вляво - колело.
Диам. - 26/25 мм, тегло - 12,8 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 82, №1503.

Марцианопол

***Септимий Север** - 2 броя.*

С името на легата L. Aurelius Gallus (202-205).

23. Л.: AV K Λ CЄΠ / CЄVHPOC Π

Бюст с лавров венец, надясно.
О.: V AV (ΓΑΛΛΟV)ΜΑΡ / ΚΙΑΝΟΠΟΛΙΤΩΝ
Тюхе, права, с калат на главата, наляво. В дясната ръка държи корабно кормило, в лявата - рог на изобилието.
Диам. - 27/26 мм, тегло - 11,3 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 34, №394; B. Pick, I/1, 201, №559.

С името на легата Flavius Ulpianus.
24. Л.: AV K Λ CЄΠ / CЄVΗΡΟC
Бюст с лавров венец, надясно.
О.: V ΦΛ ΟVΛΠΙΑΝΟV / ΜΑΡΚΙΑΝΟΠΟΛΙΤΩΝ
Орел с разперени крила и глава, надясно.
Диам. - 25 мм, тегло - 10,2 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 34, №391; B. Pick, I/1, 205, №583.

Каракала *- 2 броя.*

С името на легата Quintilianus (211-217).
25. Л.: ΑΝΤΩΝΙΝΟC ΠΙ / ΟC ΑVΓΟVCΤ / Ο / C
Глава с лавров венец, надясно.
О.: VΠ ΚVΝΤΙΛΙΑΝΟV ΜΑΡΚΙΑΝΟΠΟΛΙΤΩ
| Ν
Асклепий, прав, насреща, с глава наляво. В дясната ръка държи тояга със змия.
Диам. - 26/24 мм, тегло - 11,2 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 36, №423; B. Pick, I/1, 219, №639.

26. Л.: ΠΙΟC ΑVΓΟVCΤΟC / ΑΝΤΩΝΙΝΟC
Глава с лавров венец, надясно.
О.: VΠ ΚVΝΤΙΛΙΑΝΟV ΜΑΡΚΙΑΝΟΠΟΛΙΤΩΝ
Орел върху поставка, с глава наляво.
Диам. - 26 мм, тегло - 9,8 г, инв. №187.
B. Pick, I/1, 219, №645 (друг печат).

Макрин *- 2 броя.*

С името на легата P. F. Pontianus (217-218).
27. Л.: (AVT K) ΟΠΕΛΛΙΟC / CЄVΗ ΜΑΚΡΕΙΝΟC
Бюст с лавров венец, ризница и наметало, надясно.
О.: VΠ ΠΟΝΤΙΑΝΟV Μ / ΑΡΚΙΑΝΟΠΟΛΕΙ
ΤΩΝ
Конкордия на престол, с калат на главата, наляво. В дясната ръка държи патера, в лявата - рог на изобилието.
Диам. - 24/23 мм, тегло - 10,5 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 40, №523; B. Pick, I/1, 234, №709.

28. Л.: (AVT K OПEΛΛ)IOC CEVHΔ MAKPEINOC
Бюст в броня, надясно.
О.: VP ПONTIANOV MAP / KIANOПOΛEITΩN
Тюхе, права, наляво, с калат на главата. В дясната ръка държи корабно кормило, в лявата - рог на изобилието.
Диам. - 24/23 мм, тегло - 8,4 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 40, №527; B. Pick, I/1, 234, №711.

Елагабал *- 2 броя.*

С името на легата I. A. Seleucus.

29. Л.: AVT K M AVPHΛ / ANTΩNEINOC AΓ. Бюст, надясно.
О.: VП IȣΛ ANT CEΛ... MAPKIANOПOΛITΩN. Конкордия, права, с калат на главата, наляво. В дясната ръка държи патера, в лявата - скиптър.
Диам. - 25,5/25 мм, тегло - 11,1 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 44, №633; B. Pick, I/1, 259, №851.

30. Л.: AVT K M AVPH / ANTΩNEINOC
Глава с лавров венец, надясно.
О.: VП IȣΛ ANT CEΛEVKOV MAPKIANOПOΛIT
ΩN
Орел с разперени крила и глава наляво. В клюна - венец.
Диам. - 25/24 мм, тегло - 10,3 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 45, №646; B. Pick, I/1, 261, №871.

Александър Север *- 3 броя.*

С името на легата Tib. Iul. Festus (222-226?).

31. Л.: AVT K M AVP CEVH / AΛEΞANΔPOC
Бюст с лавров венец, надясно.
О.: VП TIB IOVΛ ΦHCTOV MAP KIANOПOΛITΩN
Еквитас, права, наляво.
Диам. - 24/23 мм, тегло - 10,0 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 47, №701; B. Pick, I/1, 285, №1003.

32. Л.: Надпис и изображение както при №31.
О.: Също.
Диам. - 26/25 мм, тегло - 7,95 г, инв. №187.

33. Л.: Надпис и изображение както при №31.
О.: VП TIB IOVΛ ΦHCTOV MAP KIANOПOΛITΩN
Тюхе, права, наляво.
Диам. - 25 мм, тегло - 8,4 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 48, №719; B. Pick, I/1, 287, №1017.

Гордиан III *- 1 брой.*

С името на легата Tullius Menopfilus (239-240).

34. Л.: AVT K M ANT ΓΟΡ / ΔΙΑΝΟC AVΓ. Бюст, надясно.
О.: VΠ MHNOΦΙΛOV / MAP KIANOΠΟΛΙ..
Деметра, права, наляво. В дясната ръка, спусната надолу, държи житни класове, в лявата - дълга факла.
Диам. - 26/24 мм, тегло - 10,9 г, инв. №187.
Н. Мушмов, с. 50, №761; B. Pick, I/1, 301, №1088 (друг печат).

Томи

Гордиан III *- 1 брой.*

35. Л.: AVT K M ANT Γ / ΟΡΔΙΑΝΟC AVΓ
Бюст с лавров венец, ризница и наметало, надясно.
О.: M/HTPO ΠΟΝ / TOV TOMEΩC
В полето, вляво - Δ|
Немезида, права, наляво. В дясната ръка държи аршин, в лявата - рог на изобилието. До краката, долу, вляво - колело.
Диам. - 26/27 мм, тегло - 11,9 г, инв. №187.
B. Pick und K. Regling, I/2, 887, №3459 - вариант (друг печат).

ТРАКИЯ

Анхиало

Каракала *- 2 броя.*

36. Л.: .... / ANTΩNEINOC
Глава с лавров венец, надясно.
О.: ↻ OVΛΠΙΑΝΩΝ AΓ
↺ XΙΑΛΕ..
Деметра, права, в колесница, теглена от два коня, надясно. В дясната ръка, спусната надолу, държи факла, в лявата също.
Диам. - 28/25 мм, тегло - 12,5 г, инв. №187.
Нов тип за Каракала (сечен най-рано при Антонин Пий).
Н. Мушмов, с. 154, №2781.

37. Л.: ... . M AVPHΛ / ANTΩNEI..
Бюст с лавров венец, надясно.
О.: OVΛΠΙΑΝΩ / N AΓXIΑΛΕΩΝ
Атлет, прав, гол, наляво. Лявата ръка - над главата, в дясната - палмова клонка.
Диам. - 24,5/24 мм, тегло - 9,8 г, инв. №187.
Н. Мушмов. Подобен тип не е описан.

***Гордиан III** - 1 брой.*

38. Л.: AVT K M AN / T ΓΟΡΔΙΑΝΟC ΑΓ

Бюст с лъчев венец, надясно.

О.: ΟVΛΠΙΑ / ΝΩ / ΝΑ / ΓΧΙΑΛ... В полето, вляво - Е |

Атлет, прав, гол, наляво. В дясната ръка държи лавров венец, в лявата - палмова клонка.

Диам. - 27/25,5 мм, тегло - 14,9 г, инв. №187.

Н. Мушмов, с. 160, №2920; M. Strack, I/1, 276, №631 (друг печат).

Хадрианопол

***Каракала** - 1 брой.*

39. Л.: AVT K M AVP CEV / ANTΩNEINOC

Бюст с лавров венец, надясно.

О.: ΑΔΡΙΑΝΟ / ΠΟΛЄΙΤΩΝ

Асклепий, прав, наляво. С дясната ръка се опира на тояга със змия, лявата - на кръста.

Диам. - 26/27 мм, тегло - 12,3 г, инв. №187.

Й. Юрукова, с. 173, №336.

***Гордиан III** - 1 брой.*

40. Л.: AVT K M ANT / ΓΟΡΔΙΑΝΟC ΑΓ

Бюст с лавров венец, надясно.

О.: ΑΔΡΙΑΝΟΠ / Ο / ΛЄΙΤΩΝ

Артемида, в ход наляво, с обърната назад глава. В двете си ръце държи дълга пламтяща факла.

Диам. - 25/24,5 мм, тегло - 11,3 г, инв. №187.

Й. Юрукова, с. 196, №463.

ДЕНАРИ И АНТОНИНИАНИ (инв. №188)

***Септимий Север** - 2 денара*

Рим, 201-210 г.

1. Л.: SEVERVS / PIVS AVG

Глава на С. Север с лавров венец, надясно.

О.: PM TRPXVI / COS III PP

Конкордия на престол, наляво. В дясната ръка държи патера, в лявата - скиптър.

Диам. - 19/17 мм, тегло - 2,7 г.

RIC, IV, 1, №218.

2. Л.: Надпис и изображение както при №1.

О.: Неясно.

Диам. - 19,5 мм, тегло - 3,0 г (непочистена).

Каракала *- 1 антониниан.*

Рим, 213-217 г.

3. Л.: ANTONINVS PIVS AVG GERM
Бюст на императора с лъчева корона, надясно.
О.: PM TRP XVIIII COS IIII PP
Юпитер, прав, наляво. Дясната ръка вдигната нагоре, в лявата - скиптър.
Диам. - 23/22 мм, тегло - 5,2 г.
RIC, IV, 1, №275в (или с?).

Гордиан III *- 1 антониниан.*

Рим, 241-243 г.

4. Л.: IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG
Бюст на императора с лъчева корона, надясно.
О.: .....I AVGVSTI
Херакъл, прав, гол, с лявата ръка се опира на кривак (неясно).
Диам. - 23/21 мм, тегло - 4,1 г (с налепи).
RIC, IV, 3, №95(?)

Филип I *- 2 антониниана.*

Рим, 244-247 г.

5. Л.: IMP M IVL PHILIPPVS AVG
Бюст на императора с лъчева корона, надясно.
О.: ADVENTVS AVGG
Конник, наляво. Дясната ръка вдигната за поздрав, в лявата - скиптър.
Диам. - 23/21 мм, тегло - 5,5 г.
RIC, IV, 3, p. 71, №26в.

Рим, 244-247 г.

6. Л.: Надпис и изображение както при №5.
О.: ROMAE AETERNAE
Рома, седнала върху щит, наляво. В дясната ръка държи статуйка на Виктория, в лявата - скиптър.
Диам. - 22 мм, тегло - 3,8 г.
RIC, IV, 3, p. 73, №44в.

Траян Деций *- 3 антониниана.*

Рим, 249-251 г.

7. Л.: IMP G M Q TRAIANVS DECIVS AVG
Бюст с лъчева корона, надясно.
О.: ABVNDANTIA AVG
Абунданция, надясно.

Диам. - 23/20 мм, тегло - 3,5 г.
RIC, IV, 3, №10в.

Рим, 249-251 г.

8. Л.: Надпис и изображение както при №7.
О.: VBERITAS AVG
Фигура, права, наляво. В дясната ръка държи кесия, в лявата - рог на изобилието.
Диам. - 22/18 мм, тегло - 3,5 г.
RIC, IV, 3, №28в.

9. Л.: Неясно.
О.: Неясно.
Диам. - 21/20 мм, тегло - 3,7 г (непочистена, с налепи).

БЕЛЕЖКИ

1. ***Т. Герасимов.*** Колективни находки на монети през 1934, 1935 и 1936 г. - ИБАИ, 11, св. 2, 1937, с. 318 (Сенник); Съкровища от монети, намерени в България през 1960 и 1961 г. - ИАИ, 26, 1963, с. 265 (Севлиево, 1961 г.); Монетни съкровища, намерени в България през 1964 г. - ИАИ, 28, 1965, 247-248 (Горна Росица); ***Н. Мушмов.*** Колективни находки на монети през 1925-1926 г. - ИБАИ, 4, 1926-1927, с. 324 (Градница, 1926 г.).
2. *Денари*: ***Й. Юрукова.*** Монетните находки, открити в България през 1977 и 1978 г. - Археология, 21, 1979, с. 4, 61 (Ряховците). *Антониниани*: Крамолин, м. Качица, 1994. В ИМ - Севлиево, са постъпили 12 антониниана. *Денари и антониниани*: ***Й. Юрукова.*** Пак там, с. 61 (Крамолин, 1977 г.). В Душево, м. Карпинина, през 1987 г. са намерени над 3 501 броя, найобщо сребърни. ***Н. Мушмов.*** Колективни находки на монети 1921-1922 г., 241-242 (Петко Славейково, бившето Аканджилари).
3. *Сестерции*: ***Й. Юрукова.*** Цит. съч., с. 61 (Дамяново, м. Маревото).
4. Монетите са случайни находки от землищата на селата Крамолин, Ряховците, Коевци и гр. Севлиево.
5. ***К. Койчева.*** Материали за археологическата карта на Габровски окръг. Старините в землището на село Батошево. - ГМСБ, 12, 1986, с. 78; ***А. Милчев, П. Камбуров.*** История на село Градница, Севлиево. 1994, 30-31; ***Б. Султов.*** Археологическо проучване в Дискодуратера от 1958 до 1961 г. - ИОМВТ, 3, 1966, 25-43.
6. В Историческия музей - Габрово, се съхраняват над 200 бронза на градски управи. Монетите са прегледани съвместно с колегата Росен Йосифов, уредник в музея. Намерени са в землищата на селищата Крамолин, Зая, Жълтеш, Илевци и др. Колективни находки от района на Габрово не са известни. Вж. и: ***И. Прокопов, К. Койчева.*** Монети от II-I в.пр.Хр. от колекцията на Историческия музей - Габрово. - Нумизматика и сфрагистика, 1998, 1, 45-49.
7. Вж. бел. 1 (Севлиево). Съобщението е по сведение на Й. Панов, уредник по това време в музея в Севлиево.
8. ***B. Gerov.*** Die Gotische invasion in Möesien und Thrakien unter Decius im Lichte der Hortfunde. - AAP, Serdicae, 1963, S. 114, Nr. 71.
9. Посочени са 28 бронзови монети на градове от Мизия и Тракия и 9 денара и антониниана. По императори се разпределят: *Марцианопол* - С. Север - 1, Каракала - 2, Север Александър

- 1, Гордиан III - 1; *Никопол на Росица* - С. Север - 1, Каракала - 5, Диадумениан - 1, Гордиан III - 3; *денари* - Антонин Пий - 1, С. Север - 2; *антониниани* - Гордиан III - 1, Филип I - 2 и Траян Деций - 3.

10. Неопределени по градска управа и император в съобщението са 13 бронзови монети. С добавените към тях 12 бронза (към находката) броят на градските управи нараства. Освен посечените монетни ателиета има екземпляри и на Томи, Анхиало и Хадрианопол.
11. Мога само да кажа, че вероятно при първоначалното определяне на екземпляра с титулатура, характерна или сходна за А. Пий и Каракала, е направена грешка. Макар че в единия случай става дума за денар, а във втория - за антониниан. Останалите екземпляри от сребърен номинал са определени правилно. Възможностите за броя и произхода на монетите от находката са поне две. Първата възможност насочва към екземляри, неправилно определени при постъпването. Втората - към монети, добавени допълнително към находката, но непроменящи горната граница.
12. ***Н. Мушмов.*** Античните монети на Балканския полуостров и монетите на българските царе. С., 1912, с. 154, №2781.
13. ***M. Strack.*** Die antiken Münzen Von Thrakien, I/1. Berlin, 1912, S. 219, Nr. 411, Taf. V, 36.
14. ***Г Кацаров.*** Антични паметници из България. - ИБАИ, 4, 1926, 107-112.
15. ***Й. Юрукова.*** Монетосеченето на градовете в Долна Мизия и Тракия II-III в. Хадрианопол. С., 1987, 34-36.
16. Пак там, с. 36.
17. Пак там, каталог №442 и 458.
18. ***Н. Мушмов.*** Античните монети..., с. 268, №4724.
19. Пак там, с. 419, №6671.
20. Пак там, с. 262, №4630. Среща се и по монети на ателиета от Мала Азия - Сарди в Лидия и Хиераполис във Фригия. Вж. ***F. Imhoof-Blumer.*** Kleinasiatische Münzen. Wien, 1, 1901, S. 184, Nr. 3 und S. 242, Nr. 36.
21. ***L. Ruzicka.*** Die Münzen von Pautalia. - BIAB, 1932-1933, 41, Nr. 2, Taf. II, 6.
22. ***Й. Юрукова.*** Монетосеченето на градовете..., с. 36 и пос. там лит.
23. Пак там, 36-37; ***Й. Юрукова.*** За Хадес и Персефона. ***Н. Мушмов.*** Античните монети..., с. 255, №4512 и с. 258, №4572 - Перинт; с. 411, 412, №6542, 6550, 6559, 6571 - Стоби; ***F. Imhoof-Blumer.*** Op. cit., 1-2, S. 77, Nr. 18 und S. 452, Nr. 3, Taf. XVII, 14.
24. ***B. Gerov.*** Op. cit.
25. ***Й. Юрукова.*** Монетните находки..., с. 61.
26. ***Т. Герасимов.*** Монетните съкровища..., с. 248.
27. ***Н. Мушмов.*** Колективни находки..., с. 324.
28. ***М. Маджаров.*** Пътят Ескус - Филипопол (I-IV в.). - Археология, 1990, 1, 18-29.
29. ***К. Дочев.*** Стари римски пътища в Централна Долна Мизия (II-IV в.сл.Хр.) - В: Ряховец, 1994, с. 65 сл.
30. ***А. Милчев.*** Археологическо проучване в Севлиевско и Троянско. - ГСУ-ФФ, 50, 1956, 489-501 (за пътя през Русалийския проход); За ролята на тържищата вж. ***А. Поултър.*** Никополис ад Иструм - анатомия на гръко-римския град. - ИИМ, В. Търново, 9, 1994, 17-20.
31. За различията между горната граница и укриването на находки вж. ***Й. Юрукова.*** Монетосеченето..., с. 109 сл.; ***С. Торбатов.*** Монетна находка от Оногур, Добричко. - ИНМВ, 26(41), 1990, 51-53.
32. Монетите в каталога са определени по следните нумизматични публикации, цитирани със съкращения:

Н. Мушмов	***Н. Мушмов.*** Античните монети на Балканския полуостров и монетите на българските царе. С., 1912.

B. Pick, I/1	***B. Pick.*** Die antiken Münzen von Dacien und Moesien. Berlin, I/1, 1898.
B. Pick und K. Regling, I/2	***B. Pick, K. Regling.*** Die antiken Münzen von Dacien und Moesien. Berlin, I/2, 1910.
M. Strack, I/1	***M. Strack.*** Die antiken Münzen Von Thrakien, I/1. Berlin, 1912.
Й. Юрукова	***Й. Юрукова.*** Монетосеченето на градовете в Долна Мизия и Тракия II-III в. Хадрианопол. С., 1987.
RIC, IV, 1	***H. Mattingly, Ed. A. Sydenham.*** The Roman Imperial Coinage. Vol. IV, p. 1, L., 1962.
RIC, IV, 3	***H. Mattingly, Ed. A. Sydenham, C. H. V. Sutherland.*** The Roman Imperial Coinage. Vol. IV, p. 3, L., 1962.

HOARD OF COINS FROM THE TOWN OF SEVLIEVO, 2ND-3RD CENTURY AD

Radoslav Gushterakliev, Simeon Simeonov

Subject of the present work is a coin hoard from the town of Sevlievo, the Balabanitsa Quarter. It is kept in the collection of the Sevlievo Museum of History. The hoard comprises of bronze coins of municipalities - denarii and Antonians. One exemplar in the hoard is of special interest. It was struck in the mint of Anchialos in Caracalla's time. A rare for bronze coins type is presented on the reverse - Demeter in a chariot pulled by two horses, right. For the time being, this type is evidenced in the mints of Thrace Province only. The caching of the hoard should be related to the Goths invasions in the middle of the 3rd century AD.

АМУЛЕТ С ИЗОБРАЖЕНИЕ НА ЛЪВ ОТ ВРЕМЕТО НА КЪСНАТА АНТИЧНОСТ

Николай Марков

Амулетът, който ще представя в следващите редове, се съхранява в частна колекция, а произходът му за съжаление е неизвестен.

Той е изработен като кръгла оловна пластинка чрез отливане в двустранен калъп. Диаметърът му е 17 мм, дебелината - около 2 мм. В горния му край е ясно видима основата на откършена в миналото халкичка.

Върху лицето на този новооткрит амулет[1] е представен лъв в ход наляво с обърната насреща глава. Опашката на животното е извита S-овидно над тялото, а четирите му лапи са стъпили на маркирана с линия основа. Около главата на лъва е представена богата грива, оформена на едри букли. Високо над гърба му е изобразен малък гръцки кръст.

По задната страна на амулета се забелязват следи от рамката на кръгла касетка, в която в миналото е била монтирана вероятно гема или стъклена отливка с някакви изображения или надписи. Между ръба и рамката на касетката върви едър зрънчест кръг.

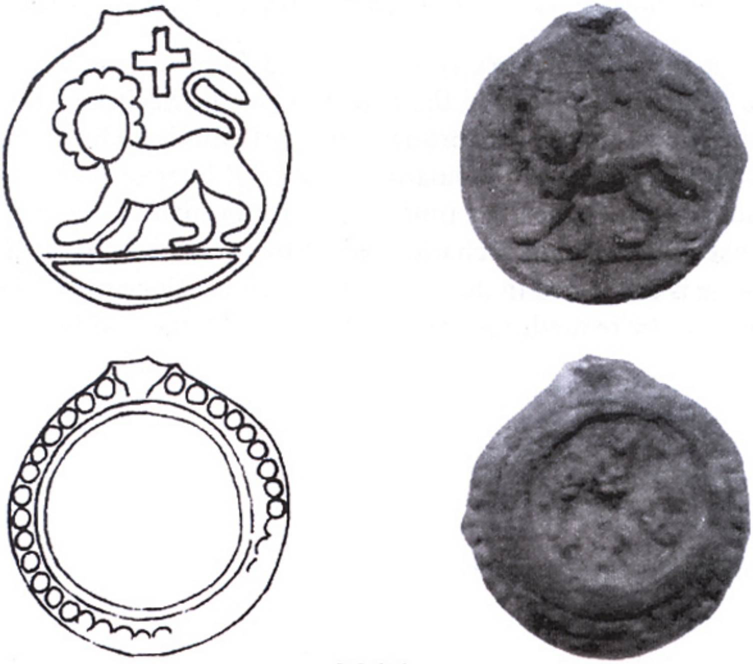

M 2:1

Описаният амулет несъмнено принадлежи към установена от мен група от еднотипни по оформлението си амулети, всичките с диаметър 17 мм и с кръгли касетки откъм задните им страни[2]. Този факт е сериозно указание за това, че те вероятно произлизат от едно и също ателие, действало на територията на страната някъде в края на III-IV век, каквато е датировката на другите познати ми вече образци. На такава датировка не противоречат и стиловите белези на новооткрития амулет, който е изработен изцяло в маниера на майсторите гравьори от времето на късната античност.

Що се отнася до представения върху лицевата страна на разглеждания амулет лъв, склонен съм да виждам в него познатото ми от многобройни късноантични паметници зооморфно (λεοντόμορφος) изображение на гностическото божество Йехова (IAW)[3]. Изобразеният над него кръст не бива да подвежда по посока на евентуален християнски характер на разглеждания предмет. Знае се, че някои от ересиарсите, създатели на гностически секти (напр. Маркион и Бардезан), а вероятно и значителен брой от последователите им произлизали от лоното на християнската църква. Поради това в ученията им било отреждано значително място както за Исус Христос, така и за Дева Мария. Следователно срещането на привидно християнска символика върху гностическите паметници не бива да изненадва.

Смятало се, че предпазната сила, каквато вярвали, че притежава амулетът, произтича от изобразените върху него божествени символи[4], както и от представените върху загубената вероятно днес стъклена отливка, монтирана в миналото откъм задната му страна.

За съжаление неясният произход на разглеждания тук амулет, както и на другите три от споменатата вече група от еднотипно оформени амулети[5] не дава възможност за установяване на разпространението на тази продукция от произвелото ги ателие. Отговорът на този въпрос без съмнение би допринесъл за макар и приблизителното му локализиране. От своя страна това би подкрепило представата за относително силното присъствие на гностически общности по нашите земи през късната античност, каквато представа започва да се оформя в мислите ми.

БЕЛЕЖКИ

1. Няколко десетки амулета от времето на късната античност могат да се видят у ***Н. Марков.*** 21 късноантични амулета от няколко частни сбирки. - Археологически вести, 2. С., 2001 (под печат).
2. Три от тях вече съм обнародвал. Вж.у: ***Н. Марков.*** Гностически амулети от българските земи, съхранявани в частни колекции. - Нумизматични изследвания, 1-2, 1999, 35-36; 21 късноантични амулета..., № С.1, С.2. Други два съм виждал в частни сбирки, но не ми бяха предоставени за работа.

3. Вж. подобни изображения напр. в: Dictionnaire de Théologie catholique, 1^{1}. P., 1923, col. 123, fig. 7; ***А. Димитрова-Малчева.*** Антични геми и камеи от Националния археологически музей в София. С., 1980, №285; ***G. Schlumberger.*** Amulettes byzantins anciens. Revue des études grecques, 5. P., 1892, №1-3, 7, 9-11; ***В. Герасимова.*** Стъклен амулет от Кабиле. - Археологически вести, 2, 1999, с. 14. Според класификацията на Монфокон на гностическите изображения от началото на XVIII в. тези с многобройни лъвски изображения оформят самостоятелна група (цит. по ***F. Cabrol, H. Leclerq.*** Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie, 1^{1}. P., 1924, col. 133). Необходимо е да отбележа все пак, че образът на лъва е бил и един от най-ранните християнски символи. В миналото в него виждали зооморфно изображение на самия Христос (по-подробно вж. у: ***Е. Димитрова.*** Најстарите христијански симболи. Скопие, 1995, 149-170).
4. От гностичен труд научаваме например, че било достатъчно душата на грешника да притежава имената на 12-те архонти, повелители на различните светове според гностическата космогония, за да бъдат отворени всички врати пред нея и тя да преминава свободно към всеки по-горен свят. Вж. в Ερωτήσεις Μαρίας μικραί (цит. по ***F. Cabrol, H. Leclerq.*** Dictionnaire..., 6^{1}. P., 1924, col. 1334-1335). Що се отнася до Исус Христос, то той бил възприеман от някои гностически общности като борец срещу демоните и Сатаната. Вж. по-подробно в: Dictionnaire de Théologie..., 6^{1}. P., 1925, col. 1444. От тази гледна точка изобразяването на кръста, който към времето когато бил изработен разглежданият амулет би могъл да бъде възприеман изключително само като символ на Христос, има несъмнено своето основание. По-общо за магическата сила на имената и божествените образи вж. у: ***Н. Марков.*** 21 късноантични амулета от няколко частни сбирки. - Археологически вести, 2. С., 2001 (под печат).
5. От обнародваните вече от мен три подобни по оформлението си амулета (вж. бел. 2) е известно местонамирането само на един. Той произлиза от землището на с. Алдомировци, Софийско.

НУМИЗМАТИЧНИЯТ МУЗЕЙ В АТИНА - ТРАДИЦИИ И СЪВРЕМЕННОСТ

През 1829 г., т.е. преди повече от 170 години, едновременно с Освобождението от турско владичество гръцката държава полага основите на музейното дело и опазването на вековните си старини. Съществуващ отначало само като скромна кралска монетна колекция към Националния археологически музей, още през 1867 г. с нарочен закон е основан *Нумизматичният музей*, тогава все още филиал на Националната библиотека. Негови ръководители през това време са видни учени като: Ахилеас Постолакас, Янис Своронос, Ирини Варуха-Христодопулу, Мандо Карамесини-Икономиду и други.

Днес Нумизматичният музей в Атина притежава огромна и отлично систематизирана монетна колекция от над 600 000 монетни единици (от създаването на монетата през VII в.пр.Хр., през архаиката, класиката, елинизма, римската епоха, Византия, Средновековна Западна Европа, Османската империя и чак до ново време) сред които са много колективни находки, монети от разкопки, множество оловни и златни печати, медали и геми.

Новата експозиция на музея (тържествено открита на 11.12.1998 г.) е разположена на Университетския булевард, в същинския център на Атина, в т.нар. сграда ΙΛΙΟΥ ΜΕΛΑΘΡΟΝ - “*Илиу Мелатрон*” или “Троянския замък”. Това е атинският дом на откривателя на Троя и Микена Хайнрих Шлиман (1822-1890 г.) - немски търговец, банкер и спекулант, полиглот, ентусиазиран археолог и колекционер. Огромната импозантна сграда е строена между 1875-1881 г. в неокласически стил по проект на баварския архитект Ернст Цилер. Касетираните тавани на приземния етаж са изрисувани от италиански майстори мозаисти, а стенописите са точни копия на теми от Помпей или скици и илюстрации на самия Шлиман от неговите проучвания в Микена, Троя и Орхоменос. Сред тази подходяща интериорна обстановка - в осем зали, чрез пояснителни, онагледяващи, илюстративни материали и най-вече перфектни експонати - е представено античното старогръцко и римско монетосечене в множество тематични кръгове, както и самата история на Нумизматичния музей. В процес на интензивна подготовка е откриването на втория етаж на експозицията планирано за 2003 г., чийто основен акцент е насочен върху византийското и средновековното монетосечене и западноевропейските монети и медали.

Екипът от млади сътрудници на музея (малко повече от десетина души), воден от своя опитен директор д-р Янис Турацоглу, е изцяло съсредоточен върху своята научна дейност. Скъпото компютърно оборудване се използва за цялостна компютъризация на колекцията, за мащабни изследователски проекти и нови публикации на богатия монетен фонд. Някои от вателски проекти и нови публикации на богатия монетен фонд. Някои от публикациите са на следните теми - “*Балкански кръстопътища: монетните находки от IV-V в. в Албания и Северна Гърция*”, “*ПРЕСБЕЙС: предшествениците на Еврото през Античността*", "*Егейско море върху древните монети*” и множество други. Само през последните 5-6 години музеят е организирал издаването на над 10 научни и научно-популярни публикации, пътеводители за експозицията и изложбите, CD-R дискове, видеопродукции и др.

Богатата и удобна за творческа работа библиотека на музея разполага с около 12 500 тома - всичката необходима на изследователите информация за изучаване на нумизматиката от самото ú рождение до ден днешен, както и с отлична литература върху старата история, глиптиката и сигилографията. Авторът на тези редове бе гостоприемно посрещнат и имаше щастливата възможност да чете и работи в библиотеката през зимата на 2000-2001 г.

Сред най-новите и интересни придобивки на музея могат да бъдат посочени следните експонати: една изключително рядка архаична декадрахма на град Атина с тегло 43 г (експонирана на въртяща се стойка), октодрахма на бисалтите, драхма на скитския владетел Атей, златен статер на цар Пир, голям брой редки римски и византийски монети, медал на Антонио Пизанело с лика на византийския император Йоан VII Палеолог и една отлична медна скифата на българския цар Иван Асен II.

Нумизматичният музей в Атина е притегателно средище за проучване на стари монети от Балканския полуостров. И тук е мястото да изразим надеждата и пожеланието си подобен център за нумизматични изследвания да бъде изграден и в България.

Евгени Паунов

Експозиция:
Iliou Melathron
10-12, Panepistimiou (El. Venizelou) Blvd.
GR-10671 Athens, Greece
tel.: +3001-36 43 774

Офис и библиотека:
Numismatic Museum
1, Tossitsa Street
GR-10682 Athens, Greece
tel.: +3001-82-17-760, -01-82-26-798
fax: +3001-82-16-926
e-mail: protocol@nm.culture.gr
Интернет: http://www.culture.gr/nm

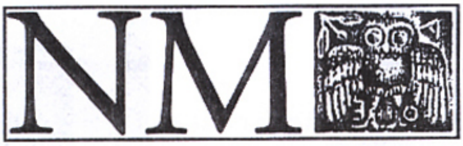

Емблемата на НМ в Атина

Фасадата на "Троянския замък" - седалище
на Нумизматичния музей в Атина

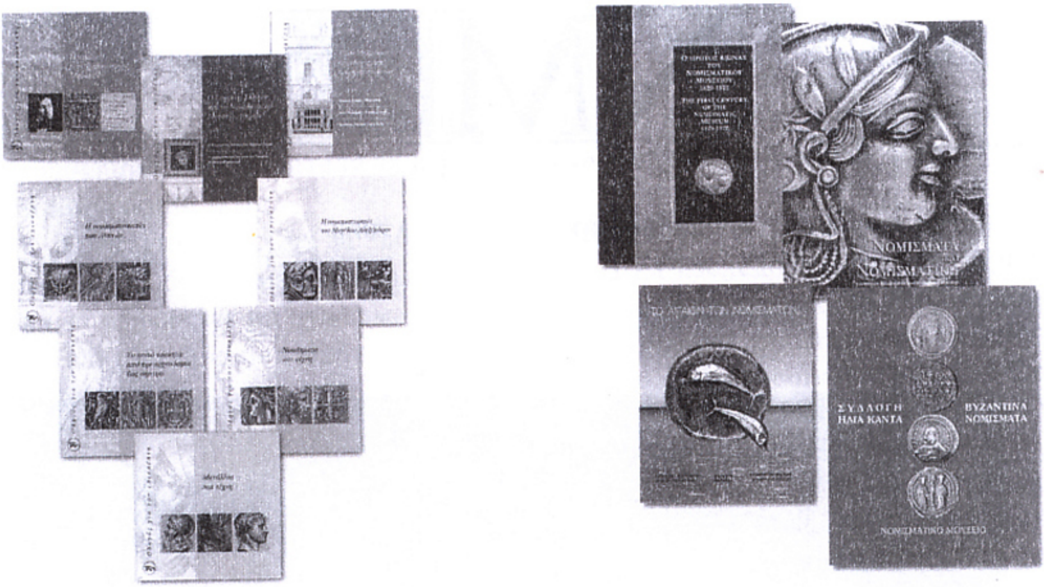
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΣΥΛΛΟΓΗ ΗΛΙΑ ΚΑΝΤΑ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Колаж от нумизматични издания на НМ - Атина

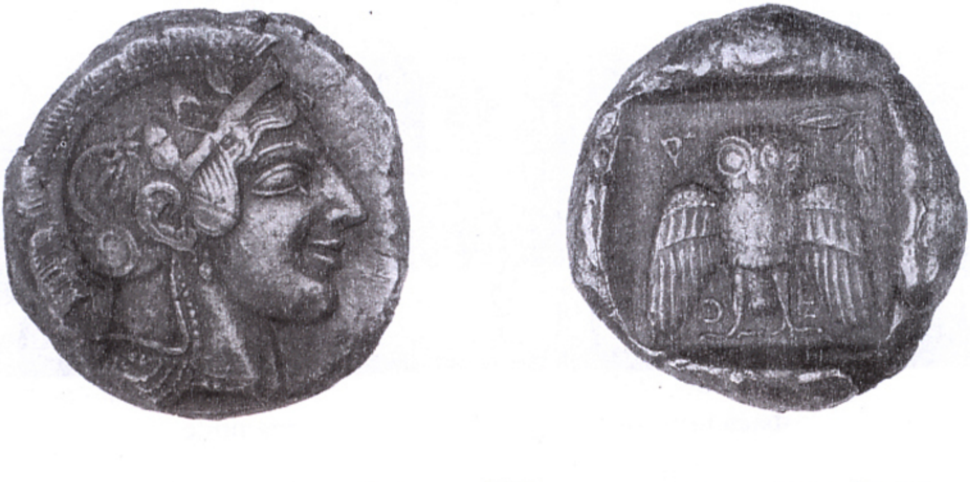

Една от новите придобивки на НМ - декадрахма на град Атина

ИЗИСКВАНИЯ КЪМ РЪКОПИСИТЕ ЗА СПИСАНИЕ "NUMISMATICA BULGARICA"

Списанието е трибуна не само за утвърдени автори, но преди всичко за начинаещи и млади изследователи в областта на античната, средновековната и модерната нумизматика. Отпечатват се научни статии и научни съобщения на различни автори, подредени по хронологичен принцип, критики, рецензии, книгопис, информация за нумизматичните прояви в страната и чужбина.

Основният принцип, който спазват издателите, е даване на максимална свобода на учените за представяне на своите изследвания, наблюдения и мнения. Авторите носят пълна отговорност за написаното.

Статиите и научните съобщения се публикуват на български (с резюме на английски, немски или френски), английски, немски или френски език (с резюме на български), докато материалите в останалите рубрики ще се появяват само на български език. Резюмето на статията трябва да бъде максимално информативно и в обем поне 1 машинописна страница.

Научният апарат се оформя по немската система и се представя в последователна номерация след текста. Тук важат изискванията, илюстрирани със следните примери:

1. Й. Юрукова. Бронзовото монетосечене на Лизимахия. - Нумизматика и сфрагистика, 1998, 1, с. 17 (или Нумизматика и сфрагистика, 1998, 1, 16-30).

2. Fr. de Callataÿ. Recueil quantitatif des émissions monétaires hellénistiques. Wetteren, 1997.

3. Gh. Poenaru Bordea. Les statères ouest-pontiques de type Alexandre le Grand et Lysimaque. - RBN, 125, 1979, p. 37 (or: RBN, 125, 1979, 37-51).

4. Fr. de Callataÿ. Recueil quantitatif..., p. 54.

5. Ibidem, 55-56.

Допуска се и цитиране по оксфордската система:

Юрукова 1998

Й. Юрукова. Бронзовото монетосечене на Лизимахия. - Нумизматика и сфрагистика, 1998, 1, с. 17.

Илюстративният материал трябва да бъде в разумен обем - качествени графични изображения или снимки. Текстовете към илюстрациите да бъдат максимално ясни и информативни.

Редакцията си запазва правото да отказва текстове и илюстративен материал, които не отговарят на научните и техническите изисквания. Отпечатани материали не се връщат.

Авторите на публикувани в списанието материали получават една книжка и пет отпечатъка.

Текстовете, предназначени за публикуване в списанието, се представят на дискета на версия на WinWord заедно с разпечатка. Файлът не се форматира, а бележките не се представят като Footnotes или Endnotes, а след основния текст, както и текстовете към образите. Специфичните знаци се отбелязват коректно върху разпечатката и се маркират в цвят. Илюстрациите се номерират на гърба в последователен ред с арабски цифри и се обозначават като обр. или fig. Стрелка на гърба трябва да сочи горната страна на изображението. Желателно е обозначаването на линеен мащаб. При липса на илюстрации на хартия образите трябва да са записани с резолюция не по-малко от 225 ppi и в Tiff формат. Приемат се само напълно комплектувани ръкописи. Материалите се приемат в Издателство "**АГАТО́**" или се изпращат по пощата на адрес: София 1000, ул. "Алабин" 38, Издателство "**АГАТО́**", за "Numismatica Bulgarica".

ΑΓΑΤΌ